М. ИСОҚОВА, Р. ҲАСАНОВ,
Б ҲАЙДАРОВ, А.СУЛАЙМОНОВ,
С. ҶУМЪАНИЁЗОВА, Б. АЗИМОВ

САНЪАТИ ТАСВИРӢ

Китоби дарсӣ барои донишомӯзони синфҳои 3-юми мактабҳои миёнаи таълими умумӣ

Вазорати таълими халқи
Республикаи Ӯзбекистон тасдиқ кардааст

ТОШКАНД
«YANGIYUL POLIGRAPH SERVICE»
2014

Муқарризон: *Г. Амирова* – ходими илмии пажӯҳишгоҳи илмӣ-тадқиқотии педагогикаи Ӯзбекистон ба номи Қорӣ Ниёзӣ;

А. Муртазоев – омӯзгори мактаби рақами 78-уми шаҳри Тошканд;

Н. Боймуродова – методисти Маркази таълими Республика;

О. Раҷабова – омӯзгори мактаби рақами 155-уми шаҳри Тошканд.

АЛОМАТҲОИ ШАРТӢ:

— савол ва супоришҳои фаъолкунанда

— машқҳои амалӣ ва супоришҳо

— супоришҳои шавқовар

— савол ва супоришҳо барои такрор

— дар хотир доред ва аз худ кунед

— супоришҳо барои вазифаи хонагӣ

*
— супоришҳо барои бачаҳои боистеъдод

— анҷоми дарс

«Аз ҳисоби маблағҳои буҷети давлатӣ ба иҷора чоп шудааст».

ISBN 978-9943-309-72-2
© «Yangiyo‘l poligraf servis», 2010 2014.
© M. Isoqova, S. Jumaniyozova, 2010, 2014.

ХОНАИ ЭҶОДИ БАЧАГОН — МАСКАНИ ДӮСТДОШТА

ТАЙЁР КАРДАНИ ҶОЙ БАРОИ РАСМ КОРКАРДАН ВА МУАЙЯН НАМУДАНИ АНДОЗАИ АШЁ

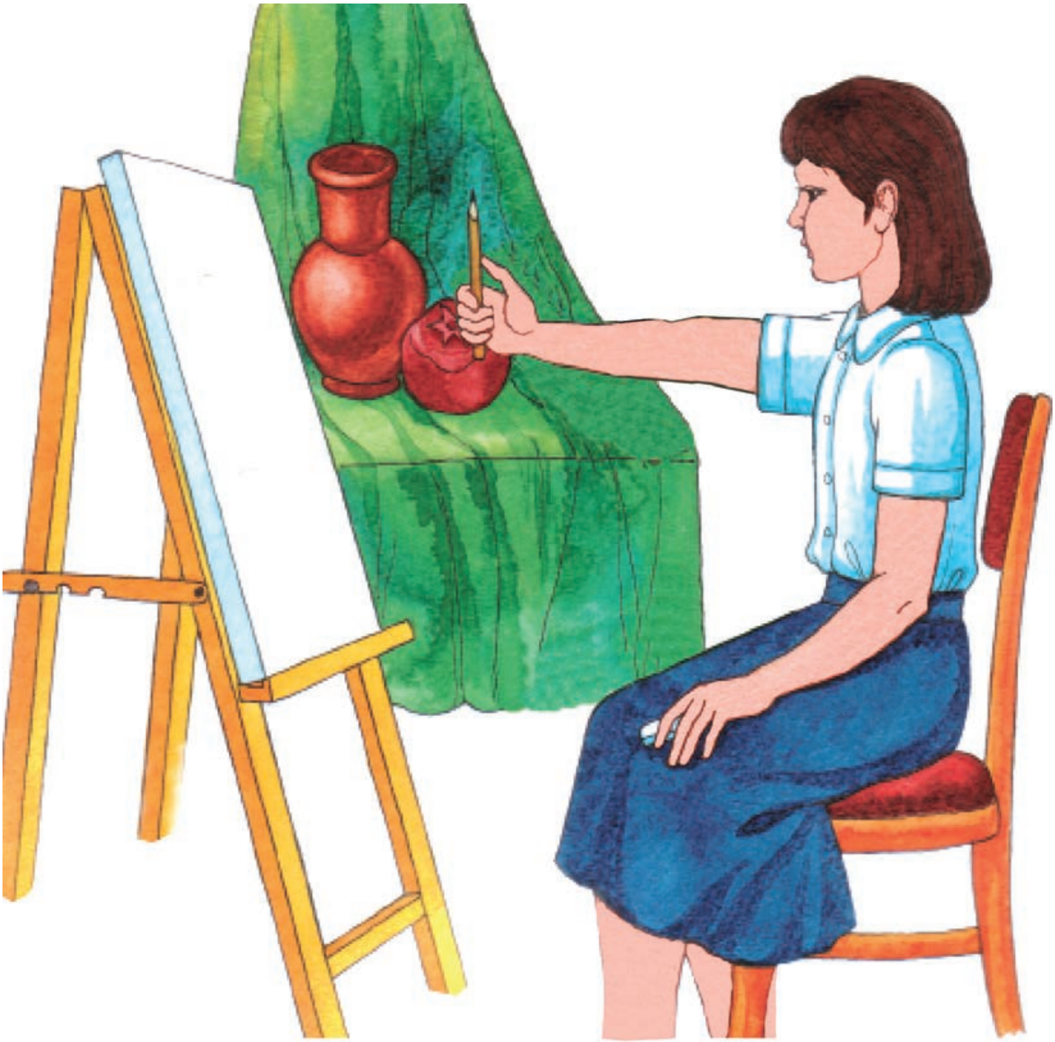

Ҳангоми расм коркардан чунон шинед, ки нури равшанӣ ба коғази расмкашидаистодаи Шумо аз тарафи чап афтад.

ЧОРЯКИ I

Ғ. Абдураҳмонов. Чашмаи Оқтош.

Шумо дар ин чоряк:

- Коркардани манзараҳои тобистон ва тирамоҳро;
- Рангҳои контраст ва истифода бурдан аз онҳоро;
- Коркардани расми меваҳоро;
- Коркардани нақшҳо дар шаклҳои роҳшакл ва чоркунҷаро аз худ мекунед.

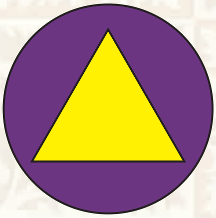

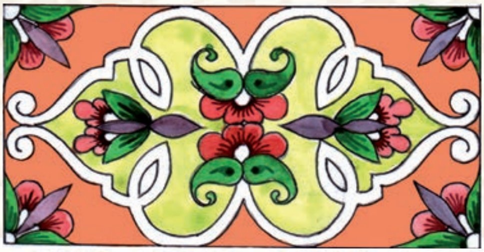

1 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «ӮЗБЕКИСТОН — ВАТАНИ МАН»

Ӯзбекистон — Ватани ман аст. Дар ин ҷо аҷдодони мо умр ба сар бурдаанд. Ҳозир мо аз ҳавои мусаффои он нафас гирифта, аз обҳои зулоли он нӯшида, аз нозу неъматҳои дар дашту саҳроҳо рӯидаи он баҳраманд шуда истодаем.

Дар расми болоӣ композитсияи ҳайкалҳои дар майдони Мустақиллики пойтахти Ватанамон — Тошканд бунёдшударо мебинед. Ин композитсия “Муҷассамаи некӣ” номида мешавад.

1. Ин ҳайкалҳо чӣ гуна маънои рамзӣ доранд?
2. Дар бораи онҳо нақл карда диҳед.

Ғ. Абдураҳмонов. Кӯҳҳо.

Дар бораи табиати Ватанамон нақл карда диҳед

1. Дар расми болой кадом ҷашн тасвир ёфтааст? Дар бораи он нақл карда диҳед.
2. Руҳияи ҷашн бо кадом рангҳо тасвир карда мешавад?

Мӯйқаламҳо.

Ба калонӣ ва хурдии сатҳи ашёи ранг мешкарда нигоҳ карда, мӯйқаламҳои ғафс, миёна ва борик интихоб карда мешавад.

Қоидаҳои аз мӯйқалам истифода бурдан:

— ба об нагузоштини мӯйқалам;
— пеш аз ба ранги нав задани мӯйқалам онро бо об шуста гиред;
— мӯйқаламро хушк нигоҳ доред.

Гуаш — ранги моеъи дар об ҳалшаванда аст.

Рангҳои гуаш.

Сафед Зард Сурх Гулобӣ

Сабз Кабуд Ҷигарранг Сиёҳ

Дар асоси тасаввуроти аз сӯҳбати «Ӯзбекистон — Ватани ман» гирифтаатон расм кор кунед.

1. Расми дар мавзӯи «Ӯзбекистон — Ватани ман» кор карда истодаатонро ба охир расонед.
2*. Дар мавзӯи «Иди истиқлол» расм кор кунед.

Дар асоси расми додашуда, дар бораи табиати зебои Ӯзбекистон нақл кунед.

2 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «ТОБИСТОН ХУБ ГУЗАШТ»

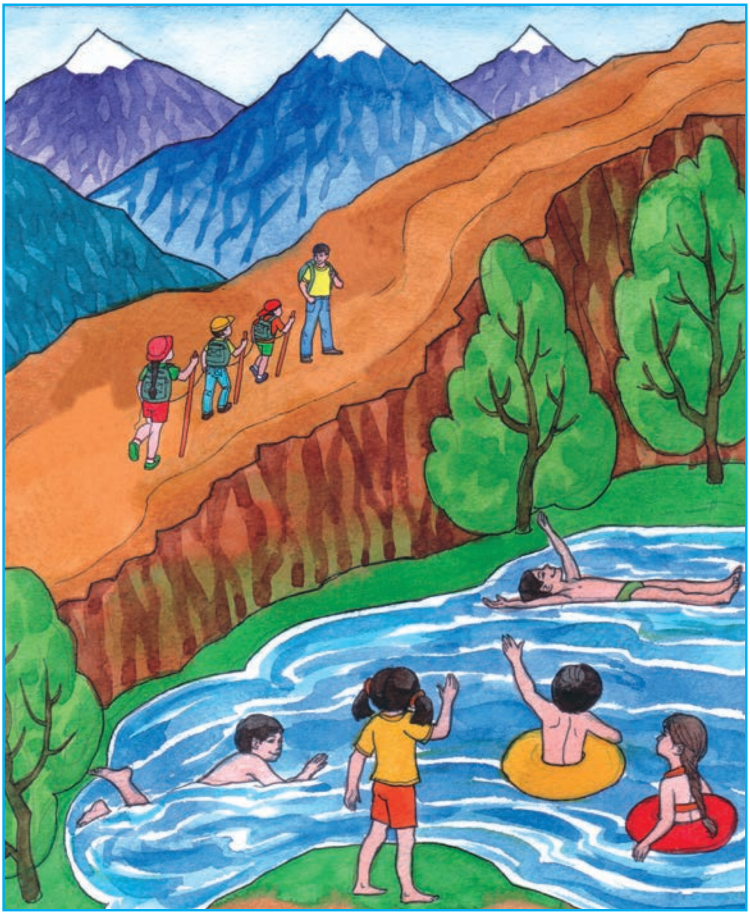

1. Дар асоси расм дар бораи чӣ тавр таътили тобистонаро гузаронидани ҳамсолонатон ҳикоя карда диҳед.
2. Рассом дар вақти коркардани расми манзараи кӯҳ, аз кадом рангҳо истифода бурдааст?

Ҳангоми аз мушоҳидакунанда дур шудани чизҳо андозаҳои онҳо хеле хурд намоён шуда, рангҳояшон бошад, хеле хира маълум мешаванд.

Зинаҳои коркардани расми манзараи кӯҳсор.

1

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

Коркарди тахминӣ бо қалам

3

Бо охир расонидани тасвир бо қалам.

4

Ранг кардани тасвир.

Дар асоси таассуротҳои тобистонаатон дар мавзӯи «Тобистон ҳам хуб гузашт» расме кор кунед, ки дар он манзараҳои табиат тасвир шуда бошад.

Ш. Ғофуров. Кӯли кӯҳсор.

1. Расми дар мавзӯи «Тобистон ҳам хуб гузашт»-дар синф коркардаатонро бо қаламҳои ранга ранг кунед.
2*. Дар мавзӯи «Боғи мо» расм кор кунед.

3

ҶИЛОИ РАНГҲО ДАР МАТОИ АТЛАС

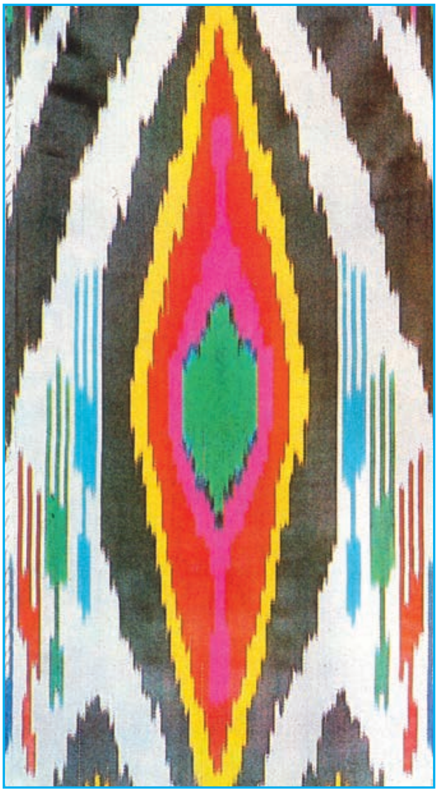

Ӯзбекистони мо бо матоъҳои атласи худ машҳур аст. Атласҳои Ӯзбекистон бо рангҳои ҳархела доштанашон фарқ карда меистад. Дар онҳо ҷилои рангҳо акс ёфтааст.

1. Ба шакл ва ҷилои рангҳои матоъҳои атласи дар расмҳои болой тасвирёфта эътибор диҳед.
2. Номи рангҳои дар матоъҳо истифодашударо гуфта диҳед.

Ҳалқаи рангҳо.

Қоидаи ҳосил кардани рангҳо.

Рангҳои дар ҳалқаи рангҳо ҳамшафат (наздик) будаpo омехта карда, ранги нав ҳосил кардан лозим аст. Дар натиҷа рангҳои ба ягон ранги аниқ соҳиб набуда ҳосил мешавад.

Кор бо ранги акварел.

Дар коғаз ранги аввал молидашудаи ҳоло хушкнашуда бо ҳам омехта шуда меравад.

Баъд аз хушк шудани ранги аввала ранги дуюми молида, байни ҳам омехта намешаванд.

Агар ба ранг чӣ қадар оби зиёд омехта карда шавад, он ҳамон қадар камранг мешавад.

Фарқи гуаш аз акварел.

Расми бо акварел коркардашуда.

Расми бо гуаш коркардашуда.

Фарқи гуаш аз акварел: Ҳангоми молидани ранги якуми гуаш ба болои ранги дуюм, ранги дар таги он буда маълум намешавад. Ранги гуаш нисбат ба акварел ғафстар истифода мешавад.

Машқи рангҳо.

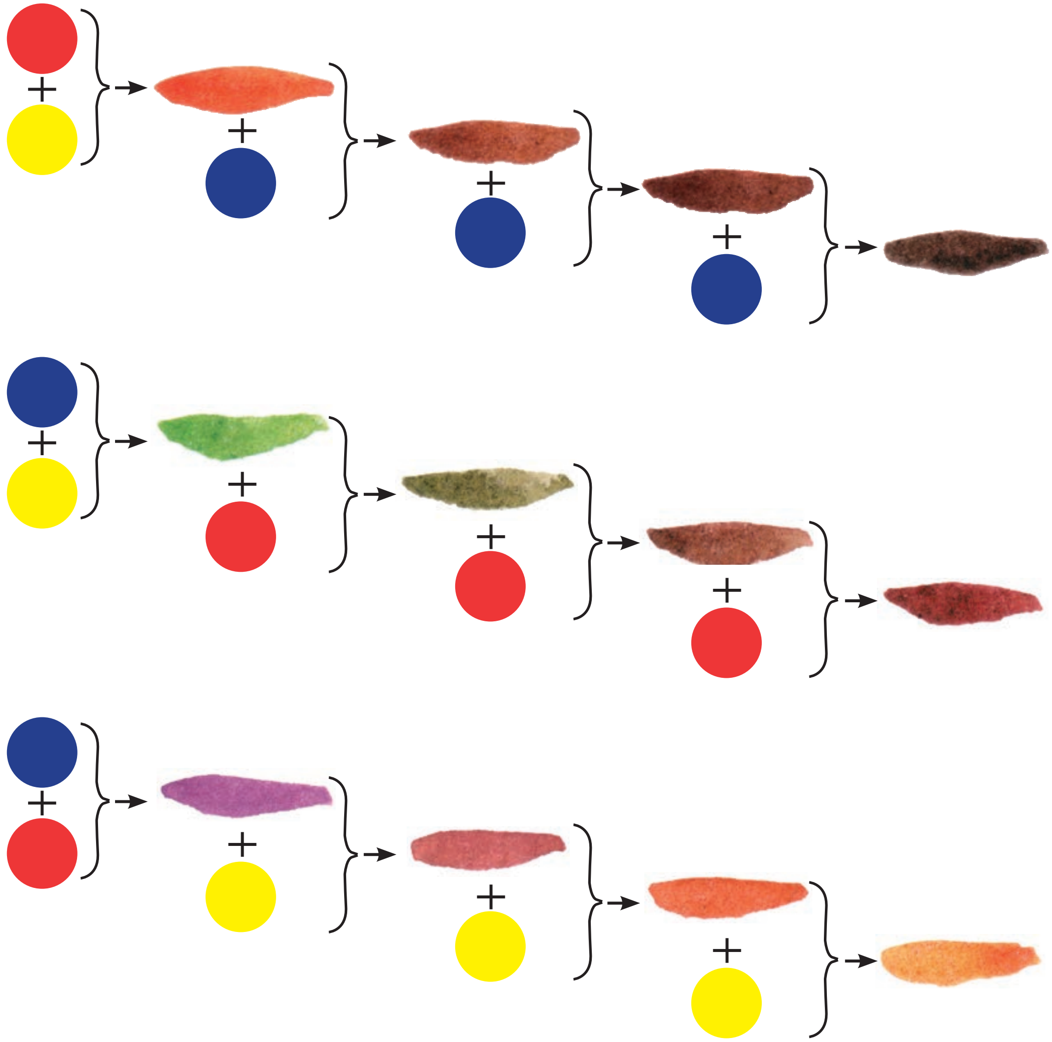

Дар асоси нишондодҳои болоӣ рангҳои ҳархела ҳосил кунед.

Зинаҳои коркарди нақш барои атлас.

1

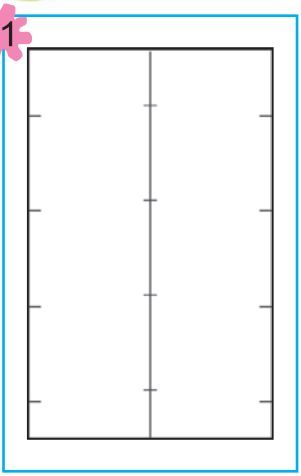

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

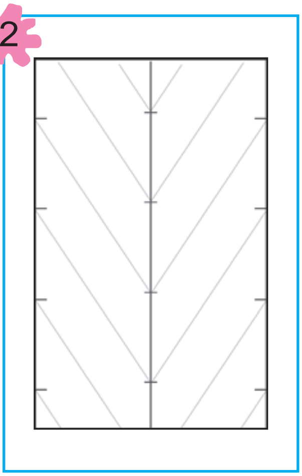

Коркарди тахминӣ бо қалам.

3

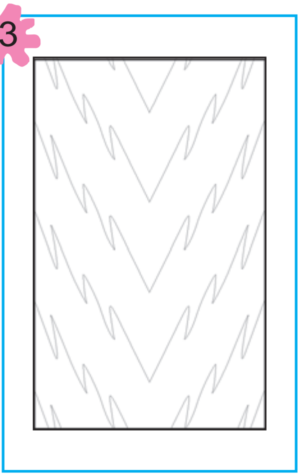

Ба охир расондани тасвир бо қалам.

4

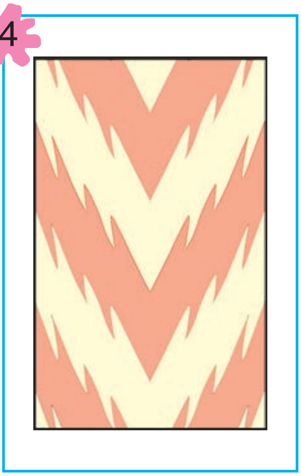

Бо рангҳои кушод ранг кардан.

5

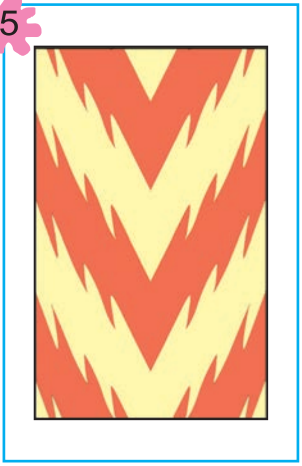

Ранг кардан бо рангҳои нисбатан баландтар.

6

Коркард бо рангҳои баланд.

Дар асоси усули болоӣ барои атлас нақш кор кунед.

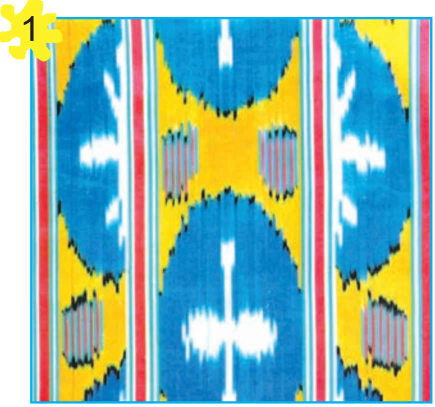

Хонатласи
«Тумор».

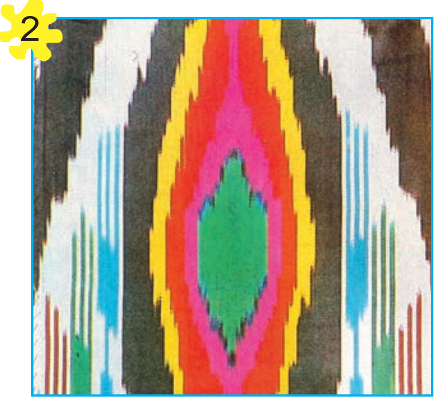

Хонатласи
«Гули намози шом».

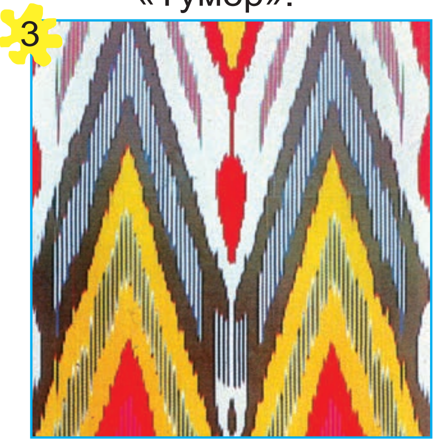

Хонатласи
«Чақирим табдили».

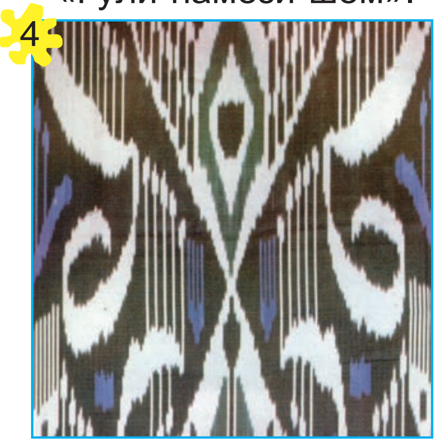

Хонатласи
«Қора қарға».

1. Аз хонатласҳои болоӣ кадомаш ба Шумо бештар маъқул аст?
2. Дар хонатласҳо чӣ хел рангҳо истифода бурда шудаанд?

1. Нақши атласи дар синф коркардаатонро ба охир расонед.
2*. Барои атласи навъҳои дигар нақш коркунед.

4 КОРКАРДАНИ НАҚШИ РАХАШ ПАЙВАСТА (РОҲШАКЛ)

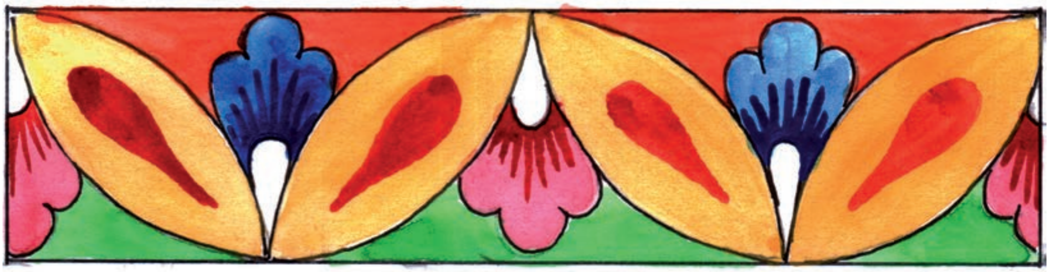

1. Гулҳои ороишии дар ҳар як нақш истифодашударо нишон диҳед.
2. Рангҳои асосии нақш ва гулҳои ороиширо байни ҳам муқоиса кунед.

Рангҳои контраст — рангҳои ба ҳам зид.

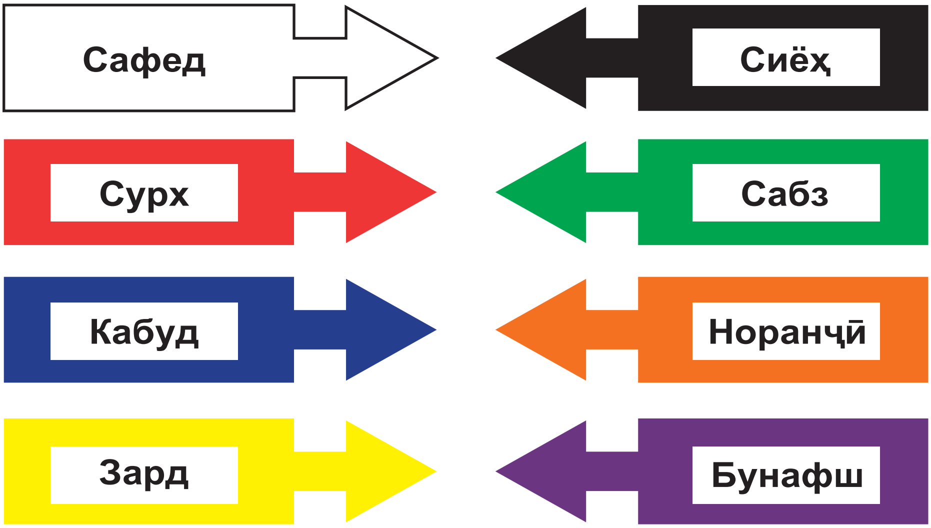

Ҳангоми пайи ҳам истифода бурдан, ин рангҳо якдигарро равшантар нишон медиҳанд.

Рангҳои контрасти дар қаноти шапарак дода шударо муайян кунед.

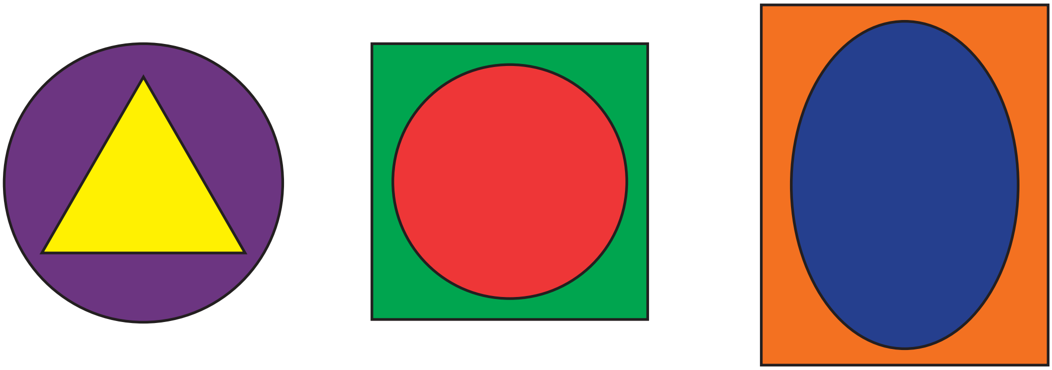

Барои равшантар намоён шудани яке аз рангҳои контраст дар асоси дуюмаш (тонаш) эътибор диҳед.

Ҳангоми нақш офаридан асоси он ва гулҳои ороишӣ бо рангҳои контраст ранг карда мешавад.

Рангҳои сафед, хокистарранг ва сиёҳ — рангҳои **ахроматӣ** номида мешавад. Рангҳои боқимонда бошад, ранҳои **хроматикиро** ташкил медиҳад.

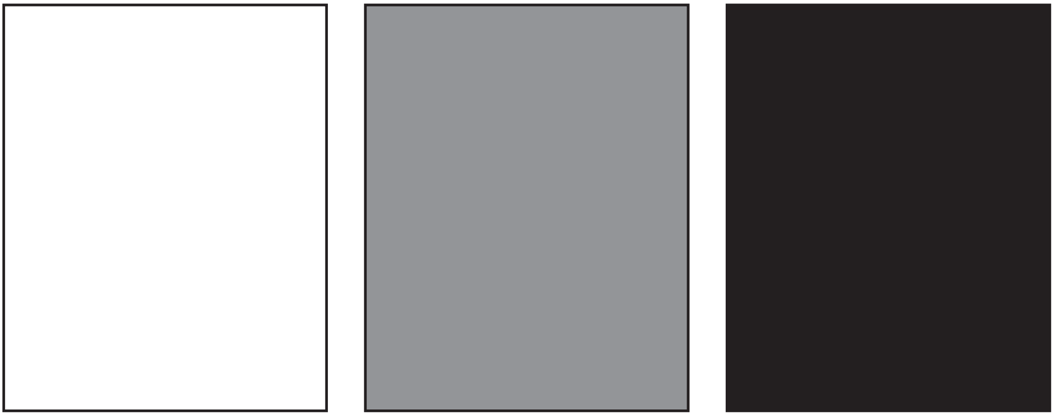

Рангҳои ахроматӣ, рангҳои асосиро боз ҳам равшантар нишон медиҳад.

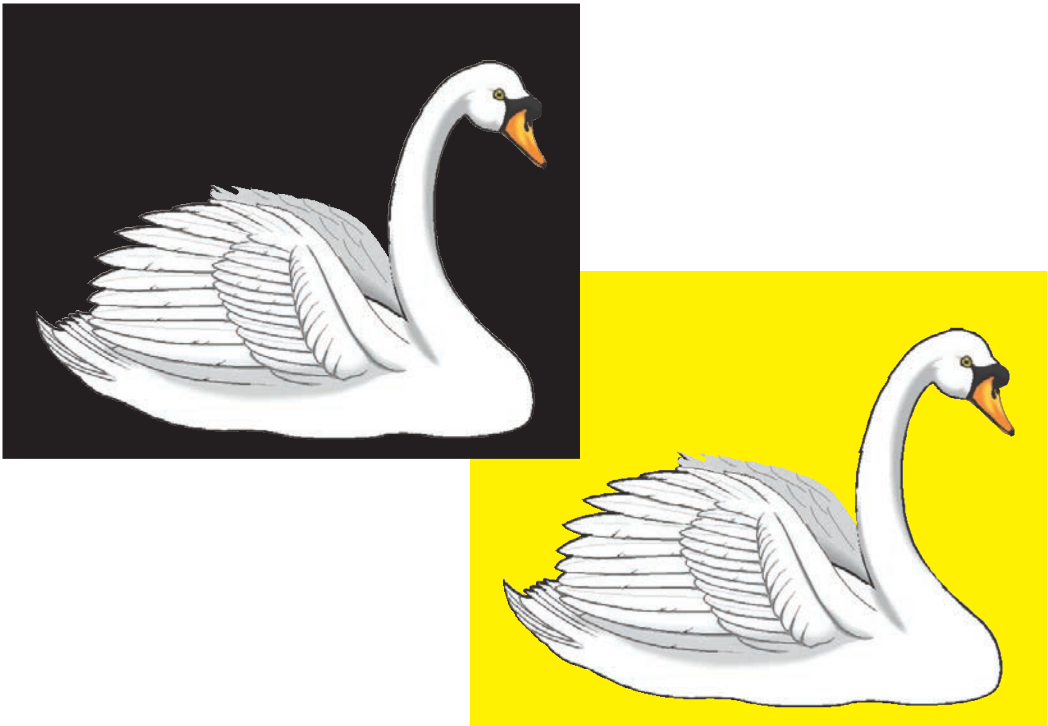

Қуи сафед дар асоси сиёҳ боз ҳам сафедтар намоён мешавад. Дар асоси зард бошад, он қадар ҳам сафед наметобад.

Нақшҳои рахҳои пайваста (роҳшакл).

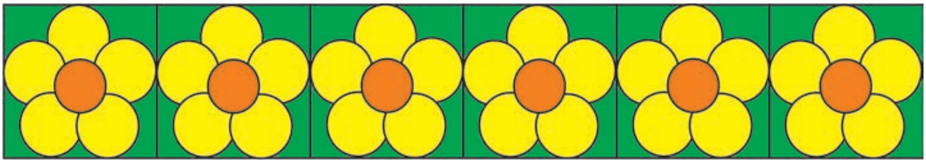

Якто гули ороишӣ (доирачагул).

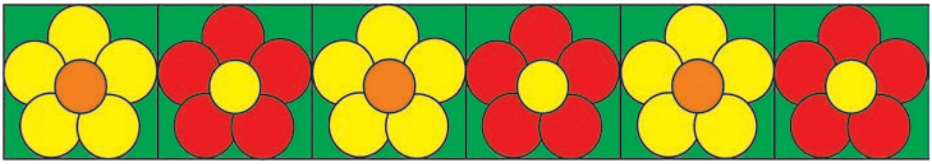

Якто гули ороишӣ бо ду хел ранг (доирачагул).

Дуто гули ороишӣ.

Ритм — такроршавӣ ёки иваз шуда омадани гулҳои орошӣ дар нақш.

Дуто гули ороишии нақши роҳшакл (раҳҳои пайваста) кор кунед.

1. Дар нақшҳои зерини рахаш пайваста (роҳшакл) аз кадом гулҳои ороишӣ бо кадом тартиб истифода бурда шудааст?

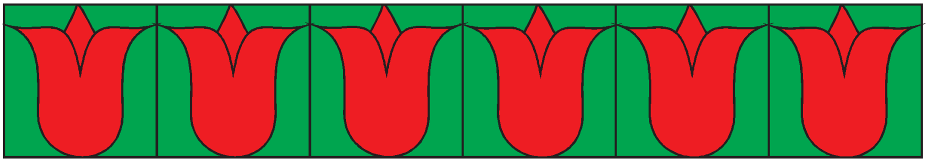

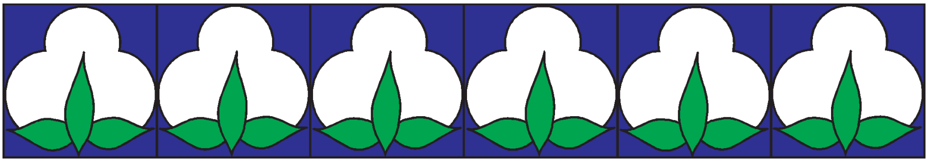

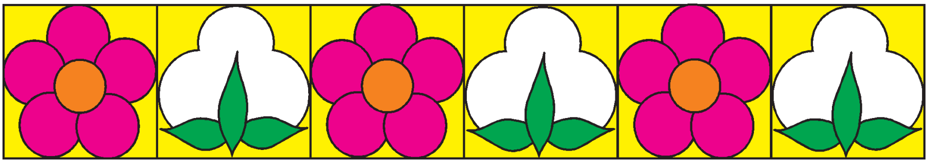

2. Асоси нақш ва гулҳои ороиширо бо чӣ хел рангҳо, ранг кардан маъқултар аст?

3. Рангҳои контрастро бо ҷуфт-ҷуфташон шумурда диҳед.

4. Барои тасвир кардани расми барг кадом рангҳоро чун асос (тон) интихоб кардан маъқул аст?

5. Рангҳои номаълумро ёбед.

1) зард + кабуд = ? ____________

2) сурх + ? ____________ = норанҷӣ

3) ? ____________ + кабуд = бунафш

6. Ҳангоми оро додани чизҳои поёнӣ, аз кадом нақшҳо истифода бурда шудааст?

1. Дуто нақши гули ороиширо дар акварел бо рангҳои контрасти ранг кунед.

2*. Нақше кор кунед, ки дуто гули ороишӣ дошта, рангҳояш иваз шуда оянд.

Усто Ёқубҷон Рауфов
(1888 — 1974)

Ёқубҷон Рауфов — устои наққош, рассоми халқии Ӯзбекистон аст. Ӯҳунари наққоширо аз падараш Рауф Калонов ёд гирифтааст. Усто Ёқубҷон Рауфов барои ороиш додани як қатор биноҳои ҷамоатии шаҳрҳои Республика Ӯзбекистон роҳбарӣ кардааст.

Нақши коркардаи усто.

5 КОРКАРДАНИ РАСМИ МЕВАҲО

Тирамоҳи кишвари мо зарнисор аст. Дар боғҳо себ, анор, нок, шафтолу, ангур, анҷир, дар полиз бошанд, тарбуз ва харбузаҳои шаккарин пухтаанд.

Дар тирамоҳ яке аз идҳои зеботарини сол — иди ҳосилот (Меҳргон) ҷашн гирифта мешавад.

Дар бораи иди ҳосилот нақл кунед.

Зинаҳои коркардани расми анор.

1

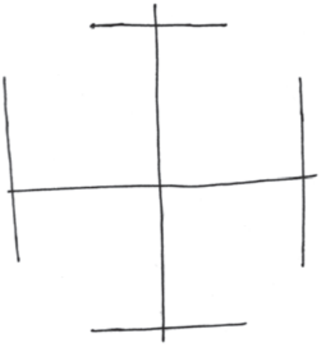

Ҷойгир кардани тасвир, дар коғаз.

2

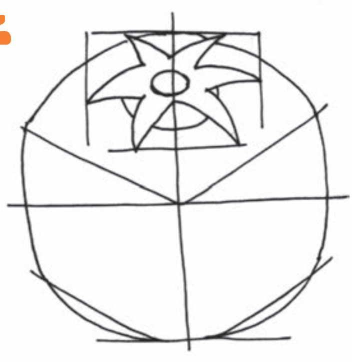

Коркарди тахминӣ бо қалам.

3

Ба охир расонидани тасвир бо қалам.

4

Бо рангҳои кушод ранг кардан.

5

Бо рангҳои баландтар ранг кардан.

6

Коркард бо рангҳои баланд.

Зинаҳои кашидани расми себ.

1

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

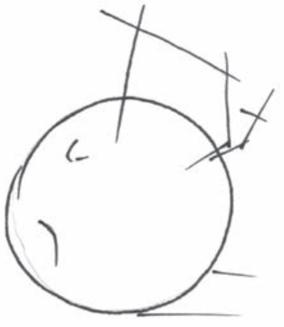

Коркарди тахминӣ бо қалам.

3

Ба охир расонидани тасвир бо қалам.

4

Бо рангҳои кушод ранг кардан.

5

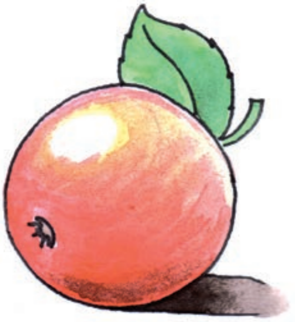

Бо рангҳои баландтар ранг кардан.

6

Коркард бо рангҳои баланд.

Расми себ ва анорро кор кунед.

1. Дар вақти ба натура нигоҳ карда, расм кашидан тасвир дар болои коғаз чӣ гуна бояд ҷойгир карда шавад?
2. Дар вақти кашидани натюрморт боз ба чиҳо эътибор додан лозим?

1. Расми дар синф оғозкардаатонро ба охир расонед.
2*. Натюрморти «Меваҳо»-ро кор кунед.

В. И. Уфимсев. *Боқлаҷонҳо.*

Уфимсев Виктор Иванович (1899 – 1964) — рассоми халқии Ӯзбекистон аст Ӯ бо натюрмортҳои худ ба мисли «Натюрморти рюмкаҳои нилгун», «Гулҳои саҳрой» ва «Боқлаҷонҳо» машҳур аст.

6

ҲАЙКАЛТАРОШӢ (ПАЙКАРАСОЗӢ)

Ҳайкалтарошон Илҳом ва Камол Ҷабборовҳо. *Амир Темур*.

1. Дар бораи бобокалони бузургамон Амир Темур чиҳо медонед?
2. Дар бораи ҳайкали Амир Темур, ки дар расми болоӣ тасвир ёфтааст, нақл карда диҳед.

Илҳом Ҷабборов — ҳайкалтарош, арбоби хизматнишондодаи санъати Ӯзбекистон, академики Академияи бадеии Ӯзбекистон аст.

Ӯ муаллифи ҳайкалҳои Амир Темур, Ал-Фарғонӣ, Ҷалолиддин Мангубердӣ ва «Модар» ба ҳисоб меравад.

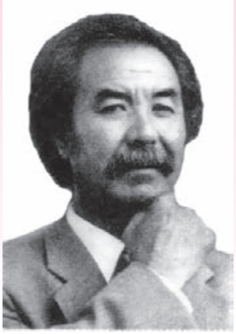

Илҳом Ҷабборов
(соли 1945
таваллуд шудааст)

Ҳайкали аз биринҷӣ коркарда шудаи Ал-Фарғонӣ дар Фарғона.

Сохтани ҳайкалҳо аз рӯи услуб ба 2 намуд ҷудо мешавад: ҳайкалҳо аз ҳар тарафаш давр зада тамошо кардан муайян шуда ва дар сатҳи ҳамвор барҷаста коркарда шуда.

Ҳайкали релефнок — ҳайкали дар сатҳи ҳамвор (девор) барҷаста коркарда шуда.

Л.Рябтсев, “Ваҳор омад”.

Зинаҳои коркардани ҳайкали релефнок.

1

Пластина (лой)-ро дар болои тахтача бо ғафсии муайян ҳамвор ҷойгир кардан.

2

Шакли ҳайкали коркардашавандаро кашидан.

3

Бурида гирифтани шакли ҳайкали коркардашаванда.

4

Бо ёрии стек ба шакл коркарди охирин додан.

Ҳайкали релефноки моҳиро кор кунед.

1. Ҳайкали релефнок гуфта чиро мегӯянд?
2. Зинаҳои коркардани ҳайкали релефнокро гӯед.

1. Коркардани ҳайкали релефноки моҳиро ба охир расонед.

2*. Ҳайкали релефноки «Бозичаи хурӯсак»-ро.

7 КОРКАРДАНИ НАҚШ ДАР ШАКЛИ ЧОРКУНҶА

Кашидадӯзӣ

Кашидадӯзӣ яке аз намудҳои қадимии санъати амалӣ мебошад. Барои ороиши ашёҳои кашидадӯзӣ ба мисли палак, сӯзанӣ, ҷойпӯш, парда, зардевор аз нақшҳои чоркунҷашакл истифода бурда мешавад. Дар кашидаҳо (гулдӯзӣ) тасвирҳои растанишакл, шох, гулбанд ва гулдастаҳо бисёр вомехӯранд. Кашидадӯзӣ дар бисёр шаҳрҳои республикаамон Бухоро, Самарқанд, Нурато, Шаҳрисабз ва Тошканд васеъ паҳн шудааст.

1. Намунаи санъати дар расми болоӣ тасвиршуда ба кадом намуди санъати амалӣ мансуб аст?
2. Барои оро додани он аз кадом намуди нақшҳо ва гулҳои ороишӣ истифода бурда шудааст?

Намунаҳои нақши чоркунҷашакл.

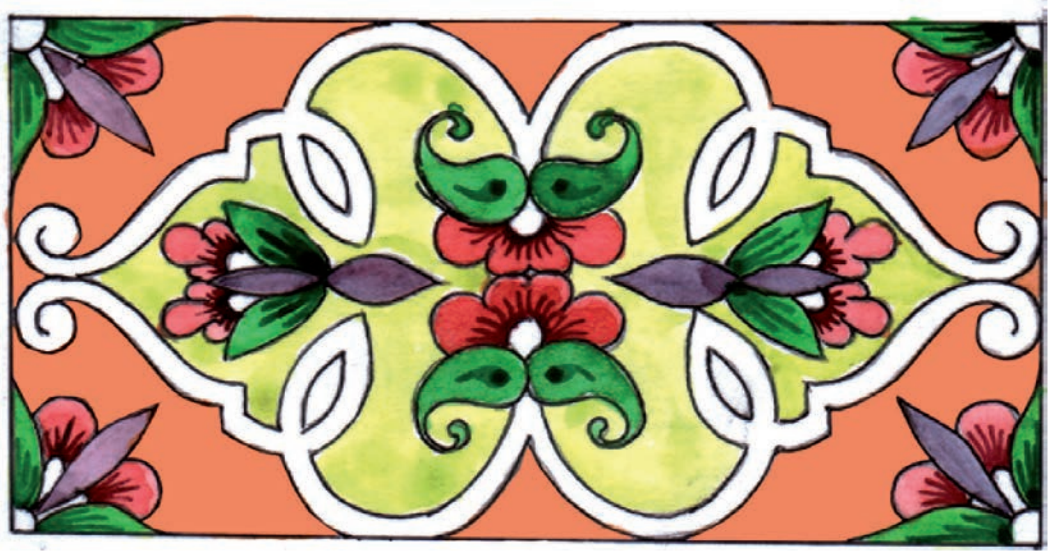

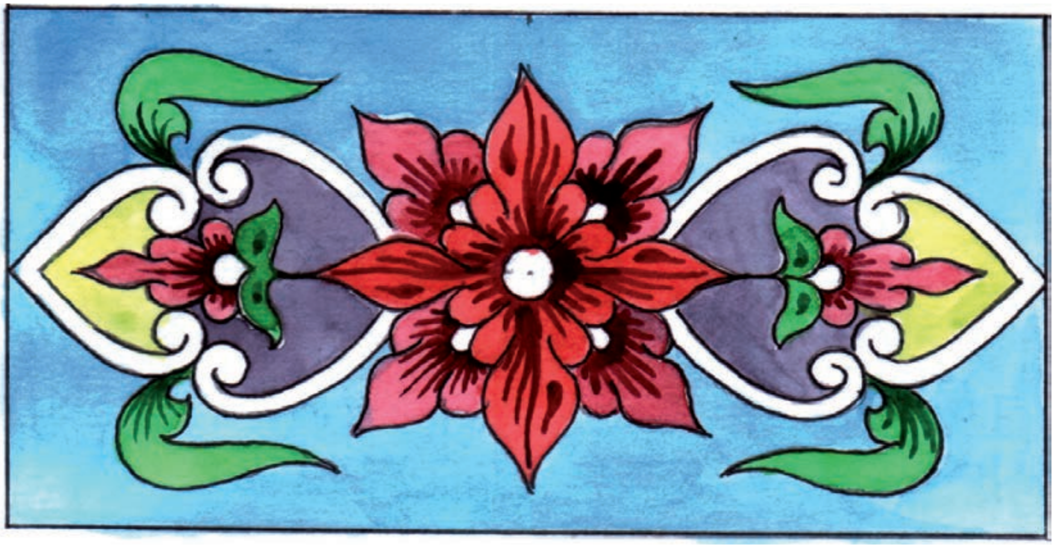

Гулҳои ороишии гуногуни нақш.

Барг

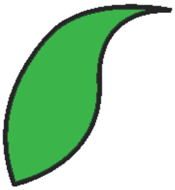

Бодом

Бофта

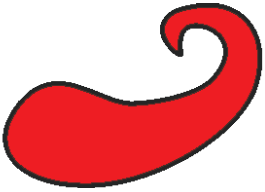

Қаламфур

Марғула

Себарга

Бисёрбарга

Лолагул

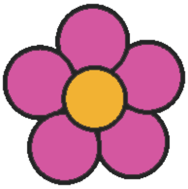

Доирачагул

Пахтагул

Намунаҳои нақши чоркунҷашакли содда.

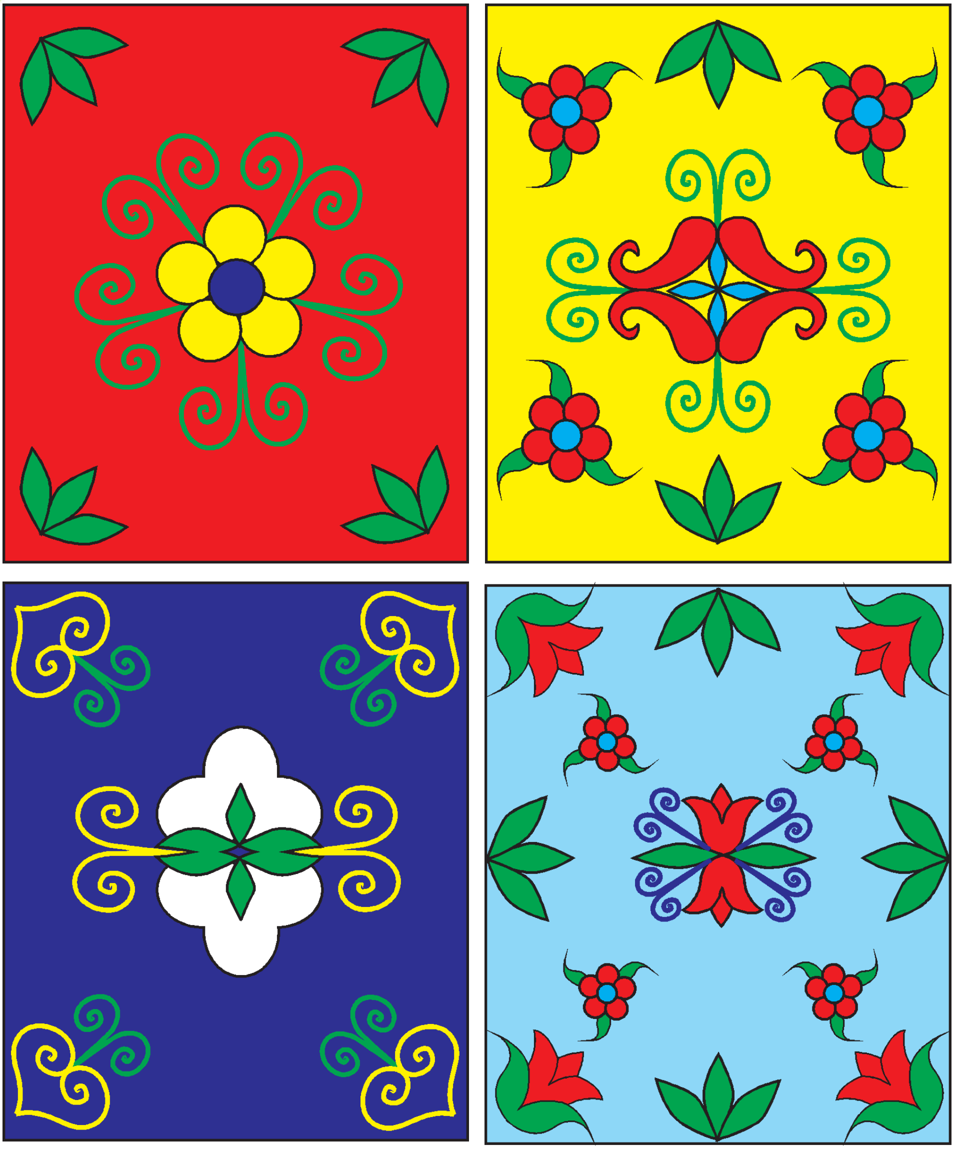

Дар нақшҳои болоӣ аз кадом гулҳои ороишӣ истифода бурда шудааст?

Тарҳи нақши чоркунҷашакл.

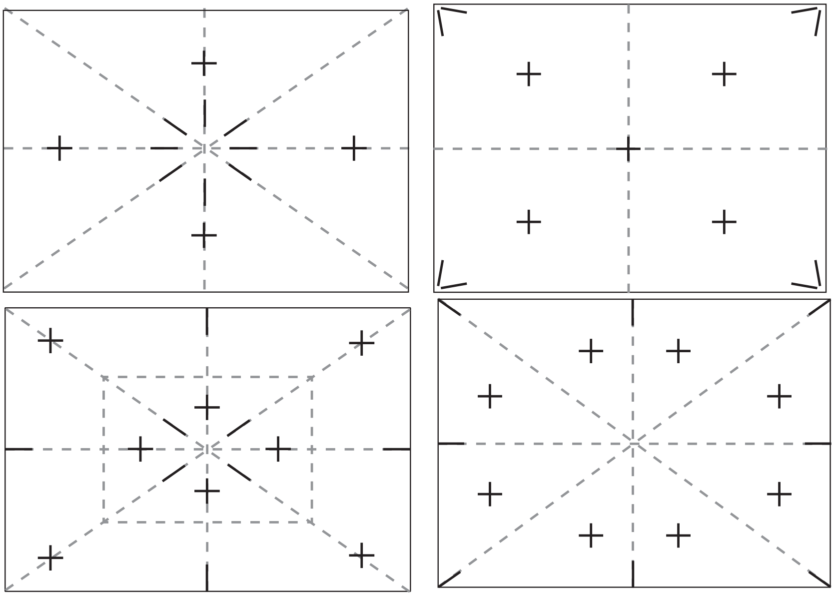

1. Вараќи коғази рангаш зардро 8 қабат қат карда, гули ороишии нақши доирачагулро кашед.
2. Коғази қаткардашударо аз рӯи расми кашидашуда буред. Дар натиҷа 8-то нақши гули ороишии доирачагул пайдо мешавад.
3. Аз коғази сабзи ба ҳамин монанд 8-то барги гули ороиширо низ бурида гиред.
4. Яке аз тарҳҳои нақши дар боло нишондодашударо интихоб кунед. Гулҳои ороишии бурида гирифтаатонро болои коғази сурх ҷойгир карда, нақши чоркунҷашакл кор кунед.

Дар хотир доред. Бо аломати «+» ҷойи "доирачагул" ва бо аломати «–» ҷойи "барг" ишора шудааст.

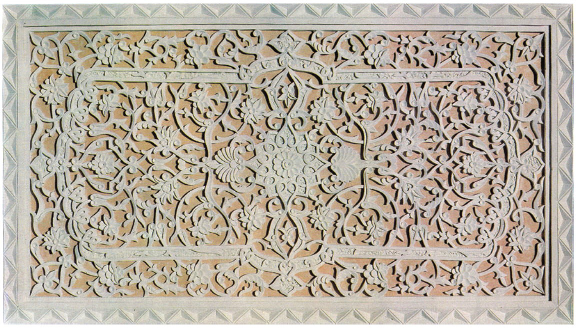

1. Дар чизҳои болоӣ кадом гулҳои ороишӣ истифода шудаанд?
2. Оё дар онҳо нақшҳои роҳшакл мавҷуданд?

1. Нақши чоркунҷашакли дар синф коркардатонро ба охир расонед.
2*. Дар асоси нақшҳои роҳшакл ва чоркунҷа барои рӯмол нақш кор кунед.

8

КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «ТИРАМОҲИ КӮҲ»

Ғ. Абдураҳмонов. “Тирамоҳ”.

1. Асари «Тирамоҳ»-и Ғ. Абдураҳмоновро хуб аз назар гузаронед. Дар он чиҳо тасвир шудаанд? Дар аср аз кадом рангҳо истифода бурдаанд?
2. Дар мавзӯи «Тирамоҳи кӯҳ» ҳикоя тартиб диҳед.

Композитсияи тасвири ранга аз элемент (қисм)-ҳои асосӣ ва ёрирасон иборат аст.

Элементи асосӣ одатан дар миёна тасвир мешавад. Элементҳои дигари ёрирасон дар атрофи элементи асосӣ ҷойгир карда мешавад.

Дар ин ҷо элементи асосӣ — офтобпараст буда, элементҳои ёрирасон бошад, — оруҳои асал. Агар офтобпараст гирифта партофта шавад, композитсия мазмуни худашро гум мекунад.

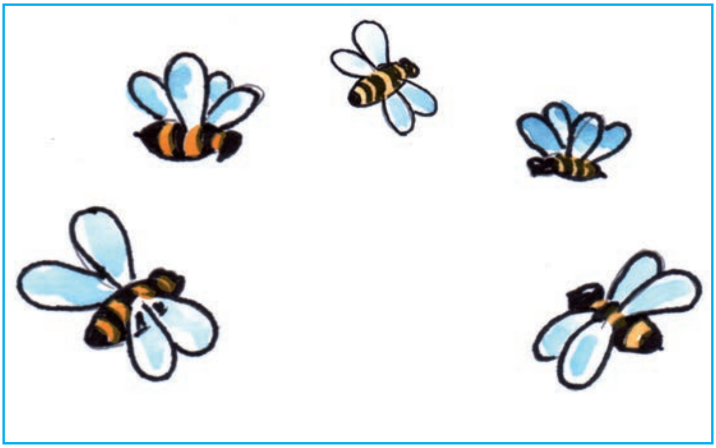

Зинаҳои коркардани расм дар мавзӯи “Тирамоҳи кӯҳ”

1

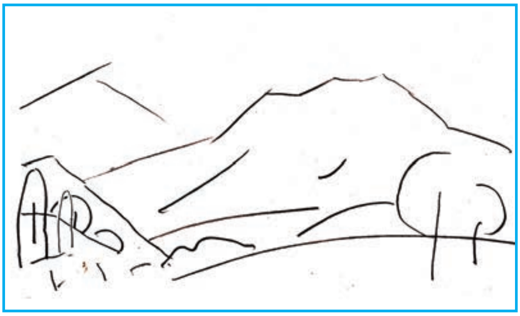

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

Коркарди тахминӣ бо қалам

3

Коркардан бо рангҳои кушод.

4

Коркард бо рангҳои баланд.

1. Дар асоси асари рассом ва зинаҳои коркардани расми дар мавзӯи «Тирамоҳи кӯҳ» расм кор кунед.

1. Фасли тирамоҳ одатан бо кадом рангҳо тасвир карда мешавад? Дар кадом яке аз расмҳои поёнӣ фасли тирамоҳ тасвир ёфтааст?
2. Ба композитсия чӣ гуна элементҳо мавҷуд аст? Элементҳои асосӣ ва ёридиҳандаи расми 3-юмро муайян кунед.

1

2
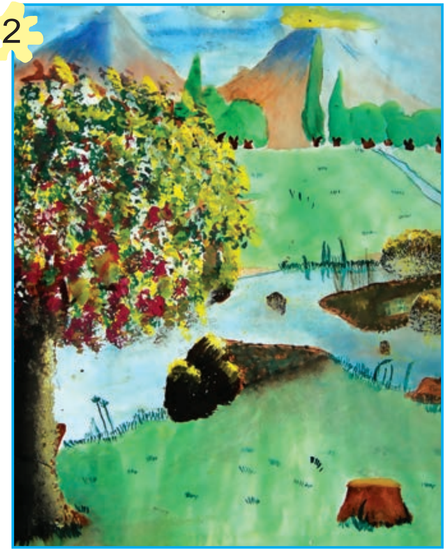

3

4

1. Расми дар мавзӯи «Тирамоҳи кӯҳ» расм-и дар синф коркардаатонро, ба охир расонед.
2*. Бу номи «Тирамоҳ» расм кор кунед.

Иноғомов Зокир (1919 – 1996) — рассоми халқии Ӯзбекистон. Дар асарҳои ӯ қиёфаи қаҳрамонҳо бо ҷоннок ва ҳаётӣ ифода ёфтанаш сазовори диққат аст. Асарҳои Иноғомов: «Модарӣ», «Тирамоҳ», «Нонушта дар саҳро», «Дар хирман», «Ҳосили мош», «Баҳр» ва ғайраҳо хеле машҳуранд.

3. Иноғомов. *Ба чой*.

9 ДАРСИ ФОСИЛАВИИ НАЗОРАТӢ

I. Саволҳои тест:

1. Рангҳои асосӣ дар кадом қатор дода шудаанд?

A

B

D

E

2. Кадом нақш ду гули ороишӣ дорад?

A 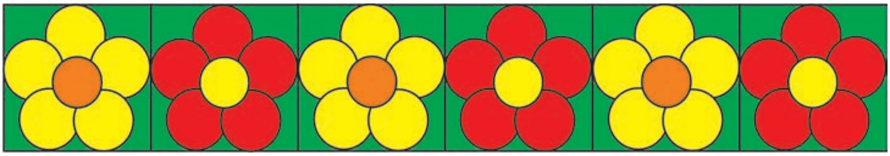

B 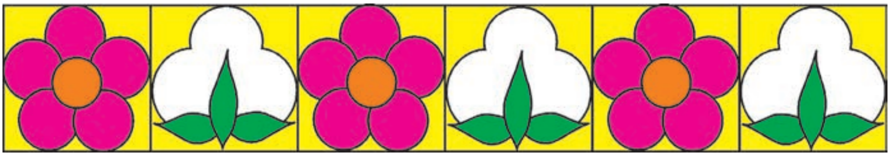

D 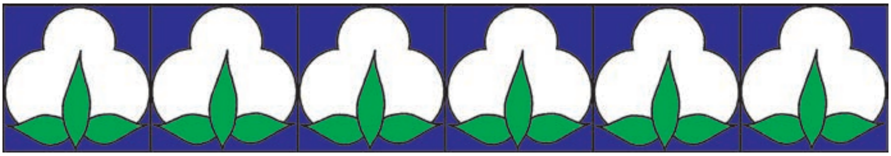

E 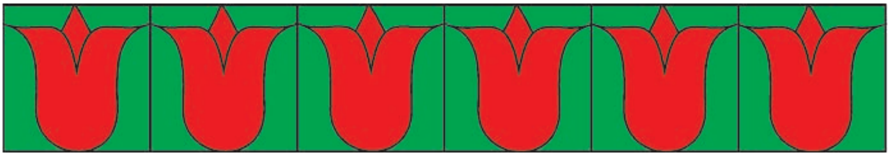

3. Кадом ҷуфти рангҳо контраст нест?

A 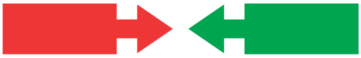

D 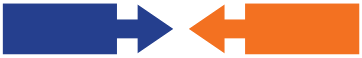

B 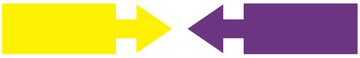

E 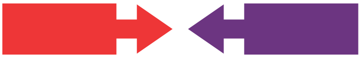

4. Ранги асос (фон) ва гули ороишии кадом нақш дуруст интихоб карда нашудааст?

A 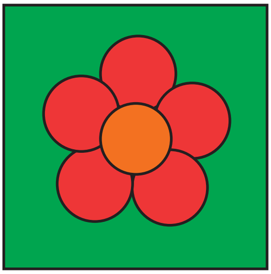

B 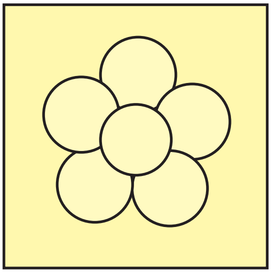

D 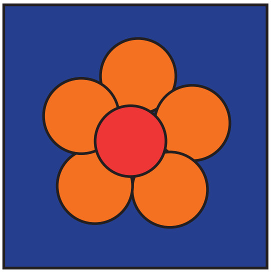

E 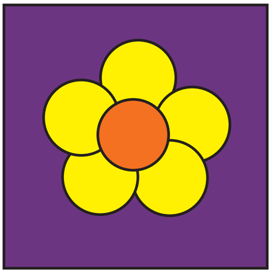

5. Дар кадоме аз расмҳои поёнӣ ҳайкали релефнок тасвир шудааст?

A

B

D

E

II. Супориш. Дар мавзӯи «Иди ҳосилот» ҳикоя тартиб диҳед ва дар асоси ин ҳикоя расм кор кунед.

ЧОРЯКИ II

Шумо дар ин чоряк:

- Кашидани манзараҳои зимистонро;
- Коркардани аппликатсияҳоро;
- Сохтани композитсияҳои ҳайкалҳо ва коркардани иллюстратсияҳоро меомӯзед.

10 КОРКАРДАНИ ТАСВИРИ ҶОНВАРОН АЗ МАТЕРИАЛҲО (МАВОДҲО)-И ТАБИӢ (АППЛИКАТСЯ)

Материалҳои табиӣ:

1. Барои аппликатся фақат аз баргҳои рехта истифода мебаранд.
2. Чангу ғубори онҳо поку тоза карда мешавад.
3. Баргҳоро дар байни дастаи газетаҳои кӯҳна пахш карда гузошта, хушк карда гирифта мешавад.
4. Ин гуна баргҳо аз сабаби мӯрт ва зудшикан буданашон, аз онҳо эҳтиёткорона истифода бурдан лозим.
5. Тухмиҳоро бо оби хунук шуста, хушк карда гирифта мешавад.

Аппликатсия — тасвирест, ки бо ёрии ба коғаз часпонидани порчаҳои материалҳои табиӣ, коғази ранга ва матоъ ҳосил мешавад.

Ашёҳои зарурӣ барои сохтани аппликатсия.

Зинаҳои коркардани аппликатсияи шабпарак.

Ба шабпаркҳо ду ҷуфт бол (қанот) мешавад. Онҳо ба ҳамдигар хеле монананд. Танааш борик ва дароз, мӯйлабчаҳояш хеле нозук буда чашмонаш бошад, хурдакак мешавад.

1

Барои боли болояш дуто барги якхелаи хеле хушрӯ интихоб карда мешавад.

2

Барои боли поёнаш баргҳои хурдтар интихоб карда мешавад.

3

Барои танааш барги дарози борик рост меояд.

4

Барои чашмонаш дуто тухмаи якхела интихоб карда мешавад. Барои мӯйлаб аз бандҳои барг истифода бурда мешавад

5

Ҳамаи баргҳо дар асос ба шакли шабпарак ҷойгир карда мешавад.

6

Ҳар як қисм бо елим часпонида мешавад.

Зинаҳои коркардани аппиликатсияи харгӯш.

Гӯшҳои харгӯш дароз, рухсорааш фабеҳ, пойҳои пеши он аз пойҳои қафояш кӯтоҳтар мешавад.

Барои гӯшҳо, сар, рухсораҳо, тана ва пойҳои харгӯш баргҳо интихоб карда мешавад. Барои бинӣ ва чашмонаш аз тухмиҳо истифода мебаранд.

Ҳамаи қисмҳои танаро ба асос мегузорем.

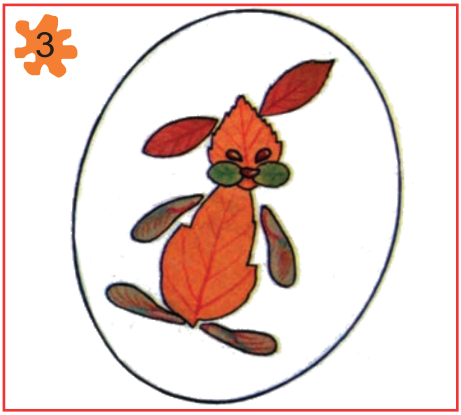

Онҳоро ба ҳамдигар наздик мекунем.

Ҳама қисмҳои тана ба асос бо ёрии елим часпонида мешавад.

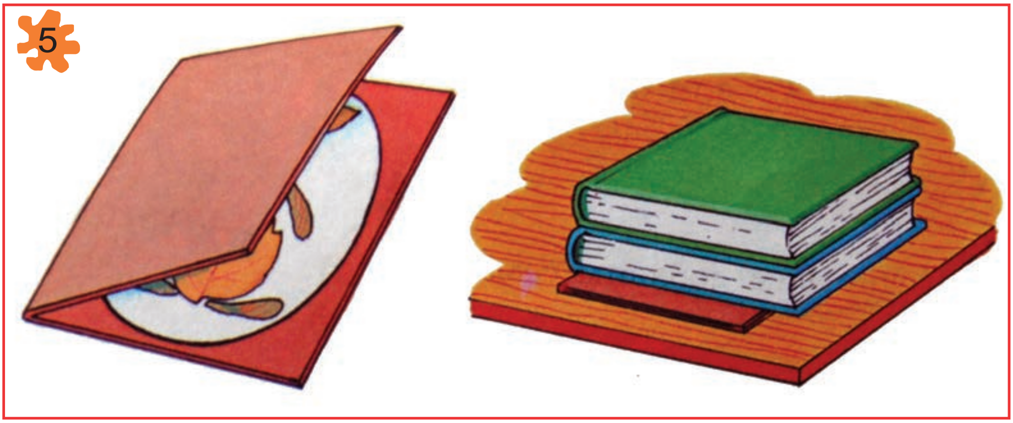

Аппиликатсияи тайёр шударо ба папка андохта, аз болояш бо китоб ё ки чизи дигар пахш (зер) карда монда мешавад.

1. Аппиликатсия чист?
2. Зинаҳои аппиликатсия созиро гӯед.

Ба аппиликатсияи додашуда нигоҳ карда, шумо ҳам аппиликатсияи шерро кор кунед. Агар баргчаҳои хурд набошад, аз баргҳои калон бурида гиред. Барои чашм ва биниаш аз тухмиҳо истифода баред.

1. Аппиликатсияи шери дар синф коркарда – истодаатонро ба охир расонед.
2*. Аппиликатсияи дуто ҷонвари ба худатон маъқулро кор кунед.

11-12 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «ТИРАМОҲИ БЕВАҚТ»

З. Иноғомов. “Тирамоҳ”

Манзараи тирамоҳи дар расми болоӣ тасвир ёфтаро бо диққат аз назар гузаронед. Рассом аз кадом рангҳо истифода бурдааст.

Зиноҳои тасвири дарахтон.

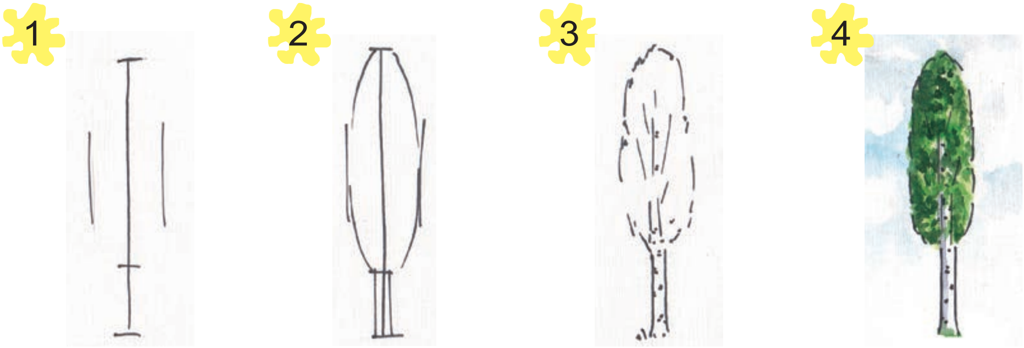

Зинаҳои кашидани манзараи тирамоҳи бевақт.

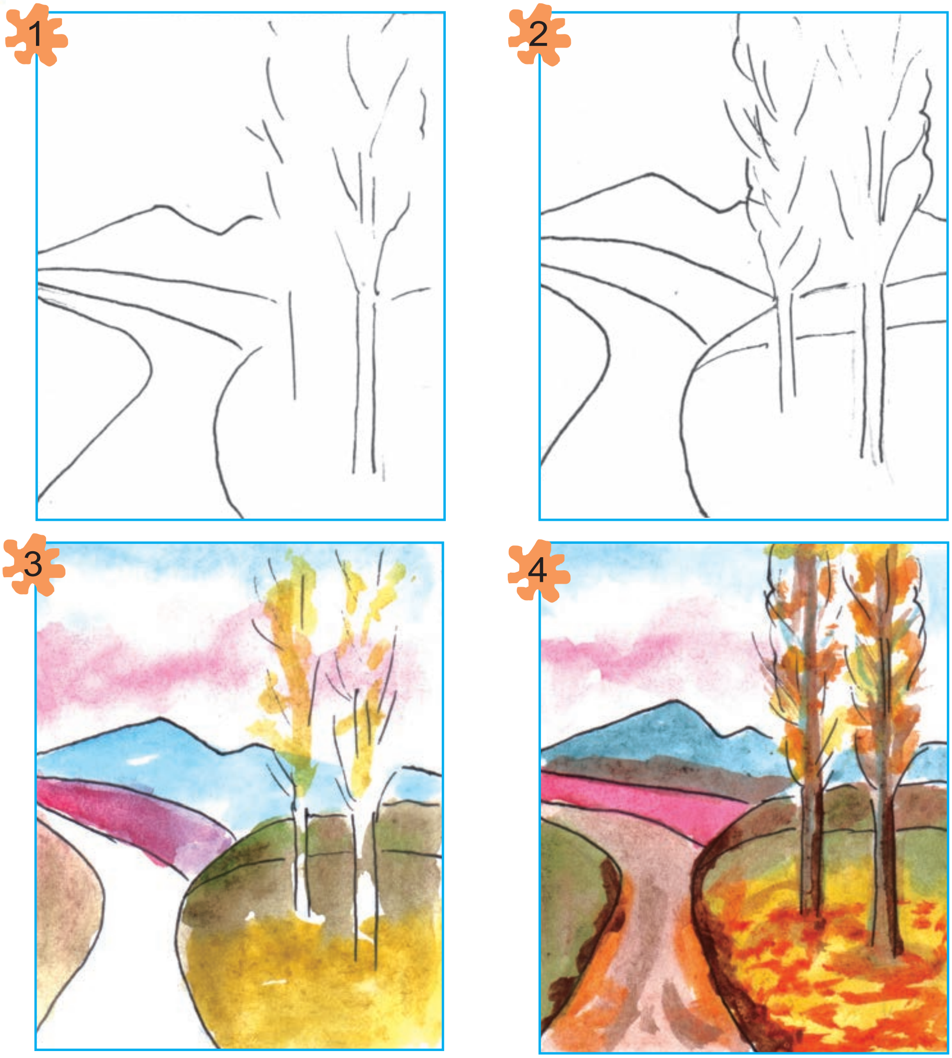

Дар тирамоҳ обу ҳаво тез-тез тағйир ёфта меистад. Дар асоси мушоҳида ва таассуротҳои худатон якто манзараи табиатро ҳам дар ҳавои кушоди офтобӣ, ҳам дар ҳавои шамолдор ва абрнок кор кунед.

1. Асари зерини «Манзараи табиати тирамоҳ»-и рассом Раҳим Ахмедовро шарҳ диҳед.

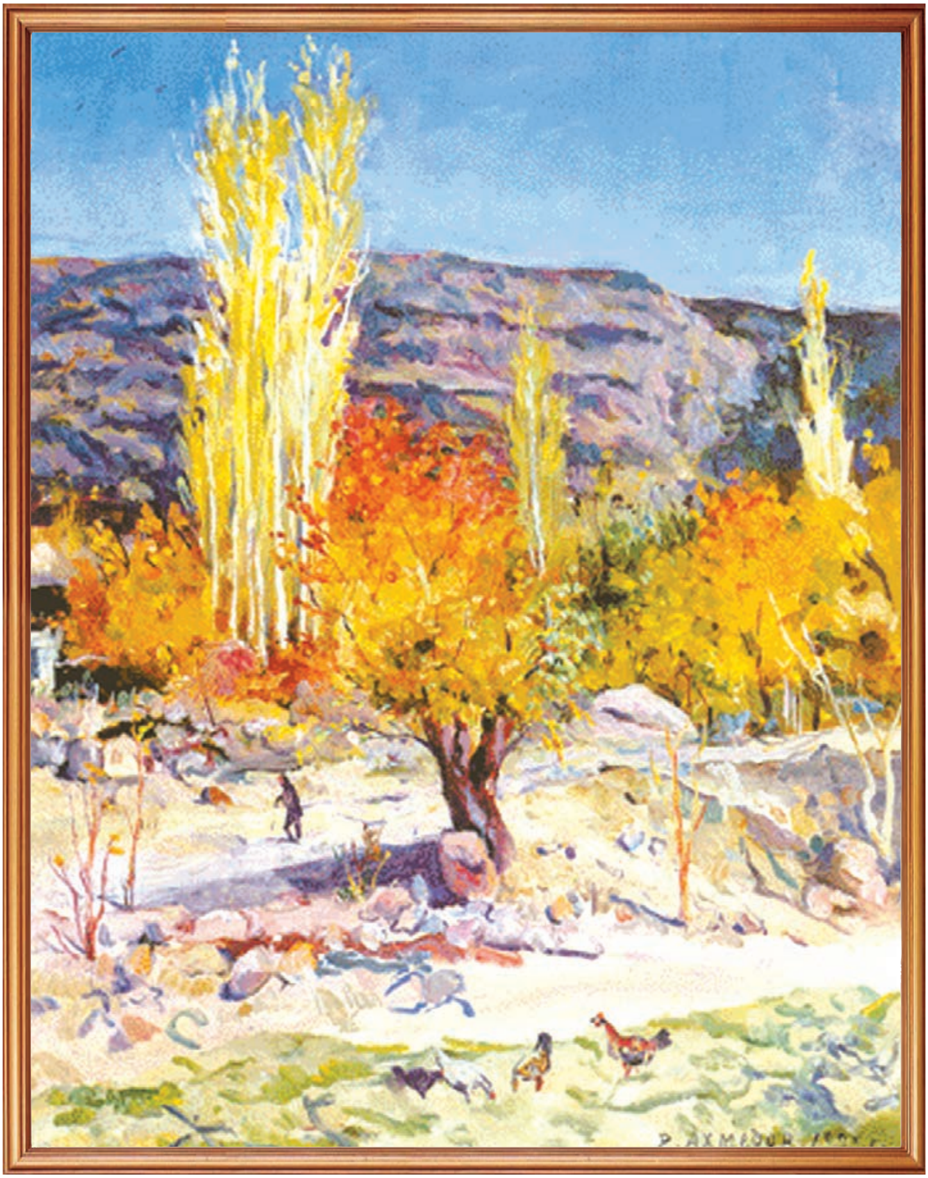

Р. Ахмедов. *Манзараи табиати тирамоҳ.*

2. Дар рангҳои табиат ро тасвиркунандаи обу ҳаво чӣ гуна таъсир мерасонад?
3. Дар ҳавои кушоди офтобӣ барои коркардани манзараи тирамоҳ аз кадом рангҳо истифода мебаред? Дар ҳавои абрнок-чӣ?

1. Расми «Манзараи тирамоҳ»-и дар синф кашидаатонро бо гуаш ёки акварел ранг кунед.

2*. Дар мавзӯи «Рӯзи боронӣ» расм кор кунед.

Н. Г. Карахан. *Тирамоҳ*.

Карахан Николай Григоревич (1900 – 1970) — рассоми халқии Ӯзбекистон аст. Дар асарҳои ӯ фаолияти меҳнати халқ ва ҳаёт, манзараҳои табиати он бо лавҳаҳои ранга акс ёфтааст. Ӯ дар жанри манзара бо асарҳои «Роҳи Нанай», «Водии шукуфон», «Нури охирин», «Тирамоҳ» ва ғайраҳо машҳур аст.

13 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР АСОСИ МАСАЛИ «САНГПУШТ ВА КАЖДУМ»

1. Масали «Сангпушт ва каждум»-ро хонда бароед.
2. Дар расми болоӣ кадом лавҳаи масал тасвир карда шудааст?

Масали «Сангпушт ва каждум»

(Мазмуни масал аз асари «Зарбулмасал»-и Гулханӣ)

Сангпушт ва каждум ба сафар баромаданд. Дар роҳ онҳо ба дарёи калоне дучор омаданд. Сангпушт

ба каждум некӣ кардан хостааст ва каждумро ба тахтапушташ савор кардааст. Дар вақти миёни дарё омадан, каждум ҳаракатҳои номуносиб кардааст. Сангпушт ҳангоми сабаби инро пурсидан он гуфтааст, ки мехоҳад неши худро ба сангпушт халонда санҷида бинад. «Кори каждум хоҳ дар синаи дӯст ва хоҳ дар пушти душман аз неш задан иборат аст» — гуфааст ӯ. Сангпушт бошад, пас ба болои дарё гаштани ман ҳам фоидае надорад, кори ман тамошо кардани гавҳари дарё аст гуфта, ба қаъри дарё рафтааст.

Ҳамин тавр, сангпушт ба ҷавҳар чидан, каждум бошад, ба ҷон супоридан рафтааст. Ба некӣ бадӣ гуфта ҳаминро мегӯянд.

Мақол

Ба некон некӣ кун, аз бадон парҳез.

Иллюстратсия — расме мебошад, ки мазмуни асари бадеиро пурра мекунад ё ба намоиш гузошта мешавад.

Зинаҳои коркардани расми сангпушт.

1

2

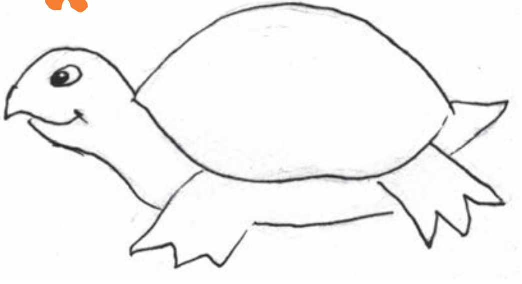

3

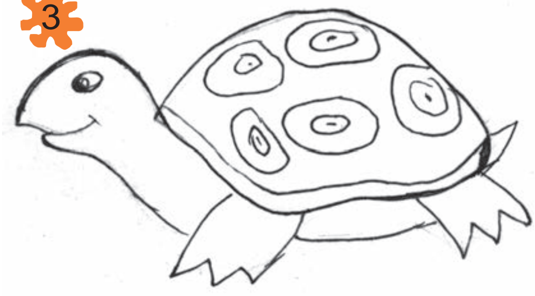

4

Зинаҳои коркардани расми каждум.

1

2

3

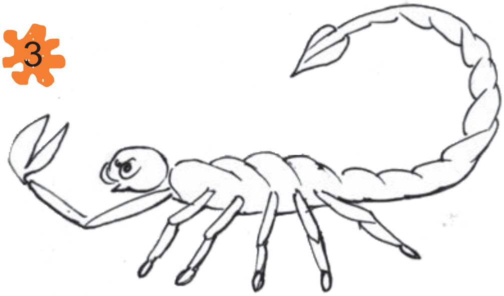

4

Дар асоси масали «Сангпушт ва каждум» расм кор кунед.

1. Иллюстратсия чист?
2. Иллюстратсияҳои дар асарҳои гуногуни китоби хонишатон коркарда шударо муайян кунед.

1. Иллюстратсияи ба масали «Сангпушт ва каждум» коркардаатонро бо акварел ранг кунед.
2*. Ба афсонаи дӯстдоштаи худ иллюстратсия кор кунед.

Камолиддин Беҳзод
(1455 — 1536)

К. Беҳзод
"Сохтмони масҷид"

Камолиддин Беҳзод — мусаввири бузури Шарқ аст. Ӯ ба асарҳои А. Навоӣ, Бобур ва дигарон иллюстратсия коркардааст. Беҳзод бо асарҳои худ «Зиёфат дар сарои Султон Ҳусайн», «Доро ва аспбонон», «Баҳс дар масҷид», «Сӯҳбати олимон» ва ғайраҳо машҳур аст.

14 КОРКАРДАНИ ҲАЙКАЛ ДАР МАВЗӮИ «НАСРИДДИН АФАНДӢ»

Ҳайкали Насриддин Афандӣ дар шаҳри Бухоро.

Дар эҷодиёти даҳонии халқи ӯзбек ва тоҷик қаҳрамони дӯстдоштаи хушчақчақ ва афсонавӣ — образи Насриддин Афандӣ мавқеи муҳим дорад. Ӯ дар ҳаёт зиндагӣ накарда бошад ҳам, халқамон дар бораи ӯ латифаҳои бешуморе бофтааст. Қиёфаи Насриддин Афандӣ ба санъати тасвирӣ айнан бо воситаи ин латифаҳо дохил шудааст.

Дар ҳайкали дар расм буда Насриддин Афандӣ чӣ хел тасвир кардашудааст?

Композитсияи ҳайкалтарошӣ — маҷмӯи ҳайкалҳоест, ки дар асоси ягон мавзӯъ коркарда шуда, ҷойгир карда шудаанд.

Зинаҳои сохтани ҳайкали Насриддин Афандӣ.

1

2

3

4

5

6

Зинаҳои сохтани ҳайкали маркаб (хар).

1

2

3

4

5

6

Бо иштироки Насриддин Афандӣ ва хари ӯ ягон лавҳаро ба хотир оред. Дар асоси лавҳа композитсияи ҳайкал тарошӣ тартиб диҳед ва ба он ном гузоред.

Афандӣ мерган

Афандӣ ман мерган гӯён худашро таъриф карда мегашт. Як рӯз подшоҳ ӯро ба шикор гирифта бурдаст. Онҳо дар роҳ ногоҳ оҳуеро дучор шуданд. Афандӣ бо зидӣ аз камон тир холӣ кард, тир хато рафт. Афандӣ хиҷолат шуд ва ба подшоҳ нигоҳ карда:

— Ин тир холӣ кардани Шумо аст, — гуфт.

Афандӣ боз тир холӣ кард. Он ҳам хато рафт.

— Ин тир холӣ кардани вазиратон, — гуфт.

Бори сеюм тир холӣ кард, ки ба оҳу расид.

— Мана ин тир холӣ кардани худи мулло Насриддин, — гуфт Афандӣ.

Коркардани ҳайкал дар асоси латифаҳои Насриддин Афандӣ.

1. Дар бораи сохт ва мазмуни ҳайкали болоӣ нақл кунед.
2. Композитсияи ҳайкал тарошӣ чист?

1. Композитсияи ҳайкалтарошии дар синф коркардаатонро ба охир расонед.
2*. Аз рӯи мазмуни ягон латифа, аз ҳайкалҳои дар синф коркардашуда истифода бурда, композитсияи нав тартиб диҳед.

15 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «БАЧАИ ДОРБОЗ»

1. Дар расми болоӣ киҳо тасвир ёфтаанд?
2. Дорбозиро оё тамошо кардаед? Оиди таассуротҳоятон нақл кунед.

Дорбозӣ

Дорбозӣ – санъати дар болои дори баланд нишон додаш томошо ба ҳисоб меравад. Он таърихи қадимӣ дорад. Дорбозони мо дар болои ресмонҳои дар сутунҳо бастаи 25-30 метр баландӣ дошта, бо лангарчӯби худ бозӣ нишон медиҳанд. Дорбозон дар ҳолати давидан, ҷаҳидан ба пойҳояшон корд ё лаълӣ баста, инчунин чашмонашонро баста, ба сарҳояшон халтача пӯшида, ба болои ресмон машқҳо иҷро мекунанд. Бозиҳои дор ва дар таги он баромади бозиҳои раққосон, латифагӯён, инчунин аз намудҳои сирки анъанавӣ симадор, чӯбпо, найрангбозӣ, беустухон ва хирс, мор, маймуни ром карда шуда, бо бозиҳои асп якҷоя гирифта бурда мешавад.

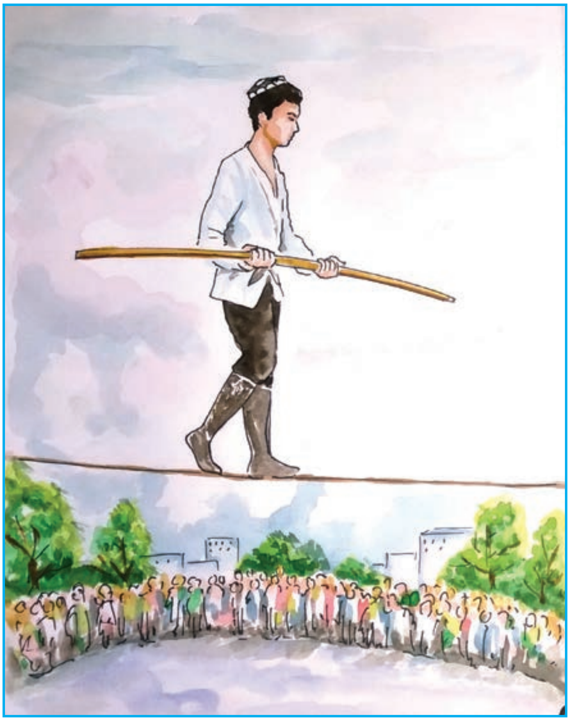

Зинаҳои коркардани расми бачаи дорбоз.

1

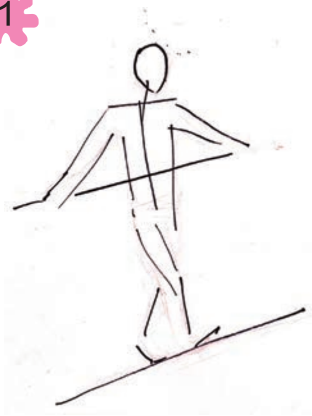

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

Коркарди тахминӣ бо қалам.

3

Бо рангҳои кушод кашидан.

4

Коркард бо рангҳои баланд.

Дар мавзӯи "Бачаи дорбоз" расм кор кунед.

1. Дар бораи санъати дорбозӣ боз чиҳоро медонед?

1. Коркардани расми дар синф саркардаатонро дар мавзӯи «Бачаи дорбоз» ба охир расонед.
2*. Композитсияи ҳайкалҳоро бо номи «Бачаи дорбоз» кор кунед.

16 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «ЗИМИСТОН ДАР КИШВАРИ МО»

Р. Худойберганов. *Манзараи зимистон*.

1. Дар асоси расми болоӣ ва тасаввуротҳои худатон дар бораи фасли зимистон ҳикоя.
2. Хусусиятҳои асосии фасли зимистонро гӯнед. Онҳо дар расм бо кадом рангҳо тасвир ёфтаанд?

Зимистон кишвари мо

Аз пагоҳӣ Офтоб дарнурҳои беқувват ва заррини худро кам-кам мепошад. Ҳамма ҷо сапсафед барф. Дарахтон ҷомаҳои сафед. Аз мӯрии хонаҳо дуд мебарояд. Шамоли хунуки вазидаистода дудро ба дуродур гирифта мебарад. Сардӣ ба тирезаҳои хона нақшҳои аҷоиб кашидааст.

Дар асоси ҳикояи «Зимистони кишвари мо расм кор кунед.

1

Б. Домашников. *Қирав*.

2

Х. Рӯзметов. *Зимистон*.

3

З. Асқаров. *Хива. Манзараи зимистон*.

Аз расмҳои дар саҳифаҳои 72—73 дода шуда, кадомаш ба мазмуни шеъри зерин мувофиқ меояд?

Дашту саҳро нуқрапӯш,
Кӯҳу талҳо нуқрапӯш.
Бому дарҳо нуқрапӯш,
Кӯлу дарё нуқрапӯш...

И. Баҳромов. *Рӯзи зимистон*.

1. Расми дар мавзӯи «Зимистон дар кишвари мо»-и дар синф коркардаатонро бо рангҳои хира ранг кунед.

2*. Дар асоси тасаввуротатон бо номи «Зимистон» расм кор кунед.

17 ДАРСИ ФОСИЛАВИИ НАЗОРАТӢ

I. Саволҳои тест:

1. Аз асарҳои санъати тасвирии зерин намудҳояшро муайян кунед.

A

B

D

E
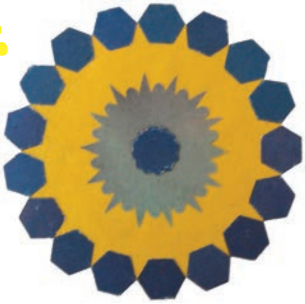

1. Аппликатсия.
2. Композитсияи ҳайкалҳо.
3. Манзара.
4. Композитсияи декоративӣ.

2. Барои тасвири манзараи зимистон асосан аз кадом рангҳо истифода бурда мешавад?

A Аз рангҳои нарм; B Аз рангҳои асосӣ; D Аз рангҳои хира; E Аз рангҳои контраст.

3. Фантазия чист?

A Эҷоди(бофтаи) хаёлӣ. B Манзараи табиат. D Ороиш. E Расми ба ягон асар коркардашуда.

4. Гули ороишии зерин ба кадом нақши чор-кунҷа тааллуқ дорад?

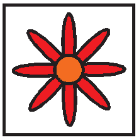

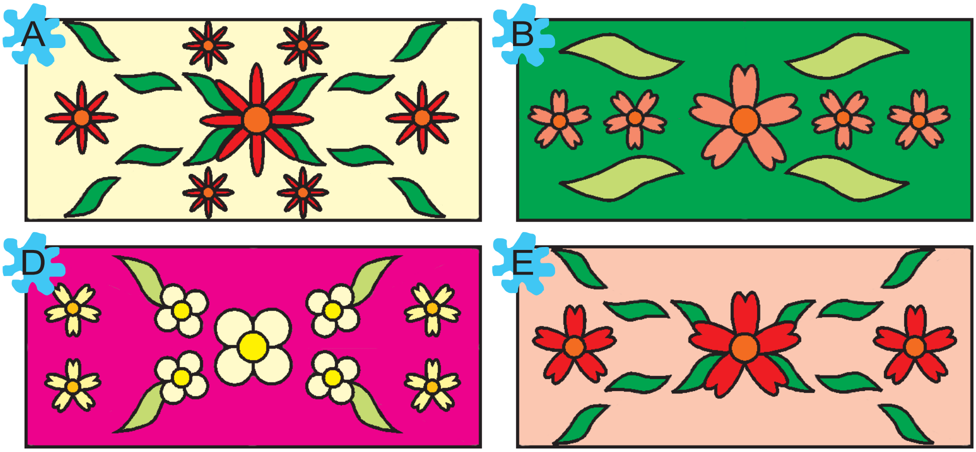

5. Расми дода-шуда ба кадом намуди санъати тасвирӣ тааллуқ дорад?

A Иллюстратсия.
B Ҳайкал.
D Манзара
E Наюрморт.

II. Супориш. Дар мавзӯи «Барф борида истодааст» ҳикоя тартиб диҳед ва дар асоси ин ҳикоя расм кор кунед.

ЧОРЯКИ III

Ғ. Абдураҳмонов. Баҳор.

Шумо дар ин чоряк:

- Тасвир кардани хусусиятҳои ба худ хоси бозии бачаҳо дар фасли зимистонро;
- Тасвир кардани манзараи баҳор ва иди Наврӯзро;
- Тасвир кардани қаҳрамонҳои мултфилмро;
- Кашидани композитсияи натюрморти мураккабтарро меомӯзед.

18 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «БОЗИҲОИ ЗИМИСТОНА»

1. Дар расм кадом фасл тавсир ёфтааст?
2. Бачаҳо дар таътили зимистона бо кадом бозиҳо машғул мешаванд?
3. Барои тасвири фасли зимистон бисёртар кадом рангҳо истифода шудааст?

Зинаҳои каркардани расми Бобои Барфӣ.

1

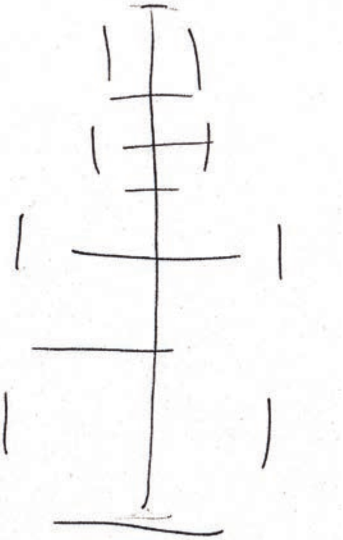

2

3

4

Расме бо номи «Бозиҳои зимистона» кор кунед. Асари бо номи "Барфи аввалин" – Э.Бозороро мушоҳида кунед ва мазмуни онро нақл кунед.

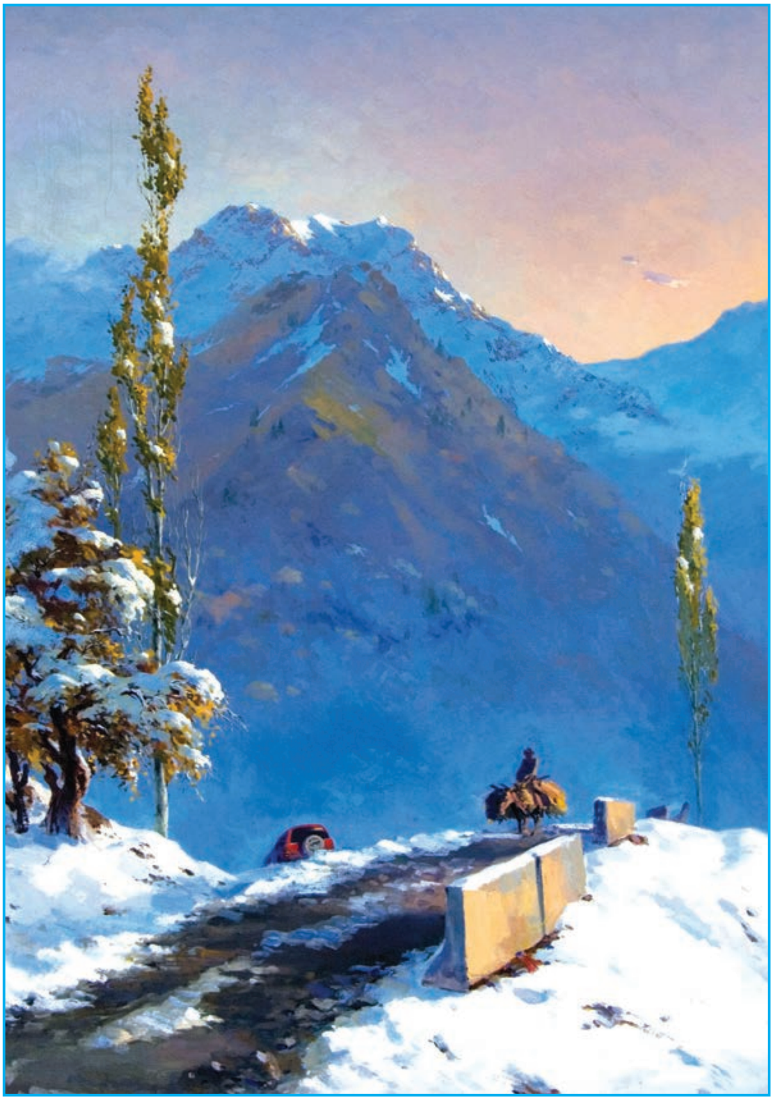

Э. Бозоров. Барфи аввалин.

1. Оё ҳангоми тасвир кардани зимистон фақат аз рангҳои хира истифода мебаранд?
2. Агар дар ҳавлии мактаб барф бошад, ба гурӯҳҳо ҷудо шуда Бобои Барфӣ созед ва ба кори ҳамдигар баҳо диҳед.

1. Дар мавзӯи «Бозиҳои зимистона» расми коркардаатонро ба охир расонед.
2*. Дар мавзӯи «Чанабозӣ» расм кор кунед.

Аз эҷоди ҳамсолатон. Манзараи зимистон.

19

КОРКАРДАНИ НАҚШИ МЕЪМОРӢ

1. Дар расмҳо кадом ёдгориҳои меъморӣ тасвир шудаанд? Дар бораи онҳо чиҳо медонед?
2. Дар замони қадим бобоёни мо бо кадом намудҳои санъати тасвирӣ машғул шудаанд?

Меъморӣ — санъати сохтмон ва тарҳсозии бино ва иншоотҳо мебошад.

Ба қатори асарҳои меъморӣ биноҳои гуногун, хонаву ҷойҳо, маҷмӯаҳои меъморӣ, майдонҳо, шаҳрҳо ва монументҳои онҳо дохил мешаванд.

Намунаҳои санъати меъмории замонавӣ.

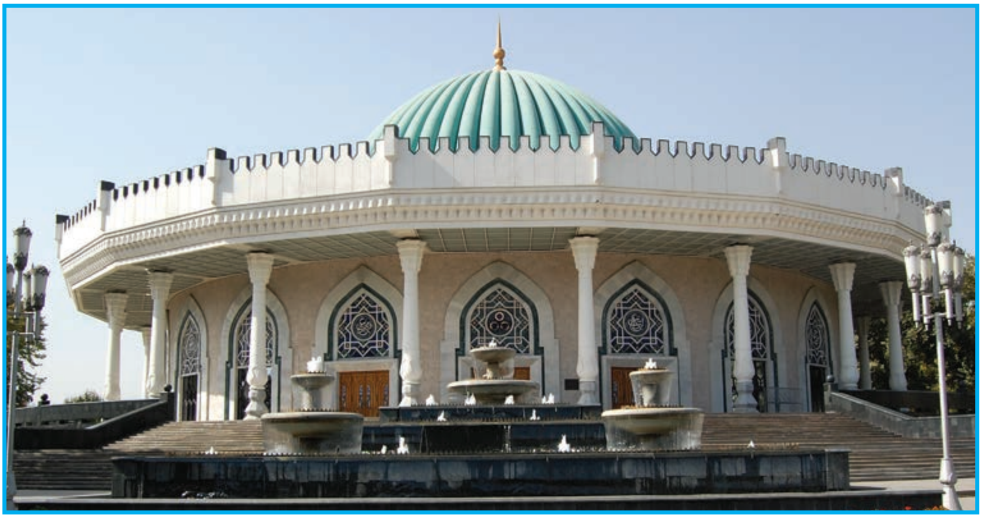

Аз ягон нақши намунаҳои ёдгории қадимаи меъмории зерин нусха гиред.

1. Дар кишвари мо чӣ гуна ёдгориҳои меъморӣ мавҷуд аст? Дар бораи онҳо нақл кунед.
2. Дар замони қадим меъморон бештар аз кадом рангҳо истифода бурдаанд?

1. Нусхаи нақши қадимии дар синф коркардаатонро ба охир расонед ва онро ранг кунед.
2*. Расми ягон обидаи қадимаи кишварамонро кор кунед.

Алишер Алиқулов
(соли 1966 таваллуд шудааст)

Алишер Алиқулов — арбоби хизматнишондодаи санъати Ўзбекистон аст. «Барҳамёбии империяи бузург», «Бозиҳои спортии Бохтари қадим», «Ғалабаи Амир Темур аз болои Тўхтамиш» барин асарҳои дар жанри таърихӣ эҷодшудаи ў машҳур аст.

А. Алиқулов. *Аҷдододони бузурги ўзбек*.

20 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «БОҒИ ҲАЙВОНОТ»

Дар боғи ҳайвонот дар баробари ҳайвонҳои ба мо шинос боз як қатор ҳайвоноти ноёб ҳам мавҷуд аст. дар кишвари мо вуҷуд надоранд.

Дар боғи ҳайвоноти Тошканд фил, кенгуру, маймун ва хари рах-рах (зебра) барин ҳайвонотҳоро вохӯрдан мумкин .

1. Дар расмҳо кадом ҳайвонҳо тасвир ёфтаанд?
2. Кадоме аз онҳоро дар ҳудуди кишварамон вохӯрдан мумкин аст?
3. Дар бораи ҷусса ва рангҳои онҳо чӣ гуфта метавонед?

Зинаҳои коркардани расми фил

Ҳангоми кашидани расми ҳайвонот, аввал аз чанд қисм иборат будани танаи онҳо ва ин гуна қисмҳо ба чӣ гуна шакл соҳиб буданашонро муайян кардан лозим.

Масалан, тана, чор пой, калла, хартум, дум ва дандонҳои филро алоҳида ҷудо карда нишон додан мумкин аст.

Қисми аз ҳама калонтарини фил — танаи он буда, байзашакл мебошад. Калла ва гӯшҳои он ҳаҷми якхела дошта, онҳо ҳам байзашакланд.

1

2

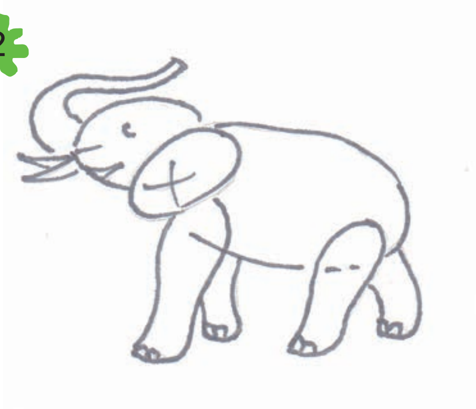

3

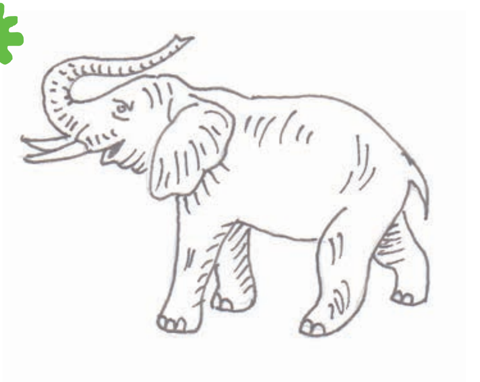

4

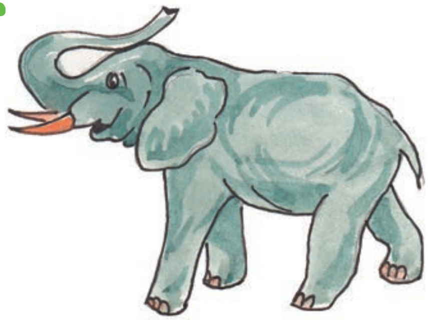

А. Алиқулов. *Ба равшанӣ*.

Зинаҳои коркардани расми асп.

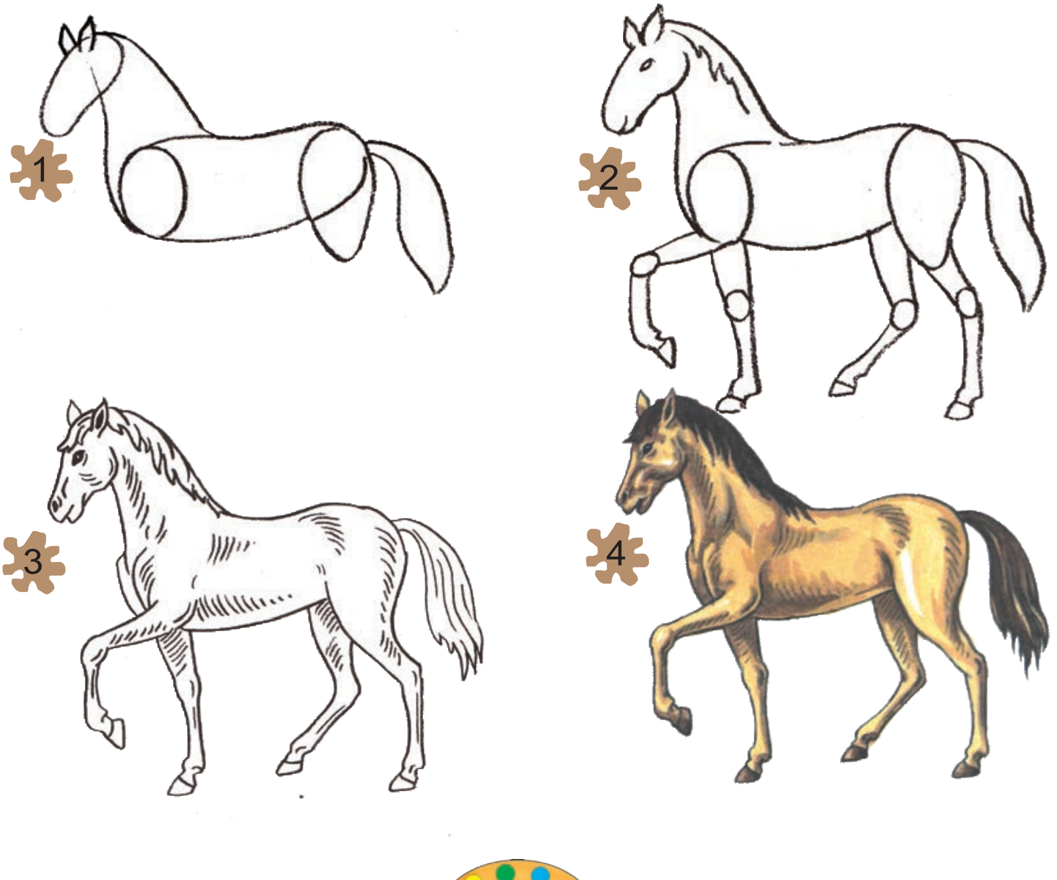

Зинаҳои коркардани расми моҳӣ.

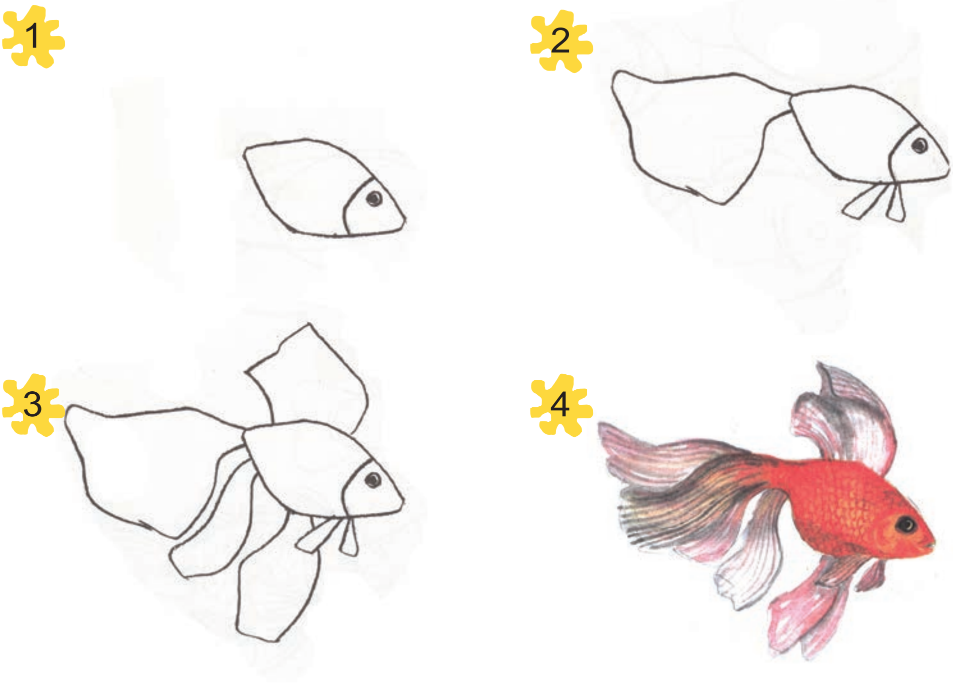

Зинаҳои коркардани расми харгӯш

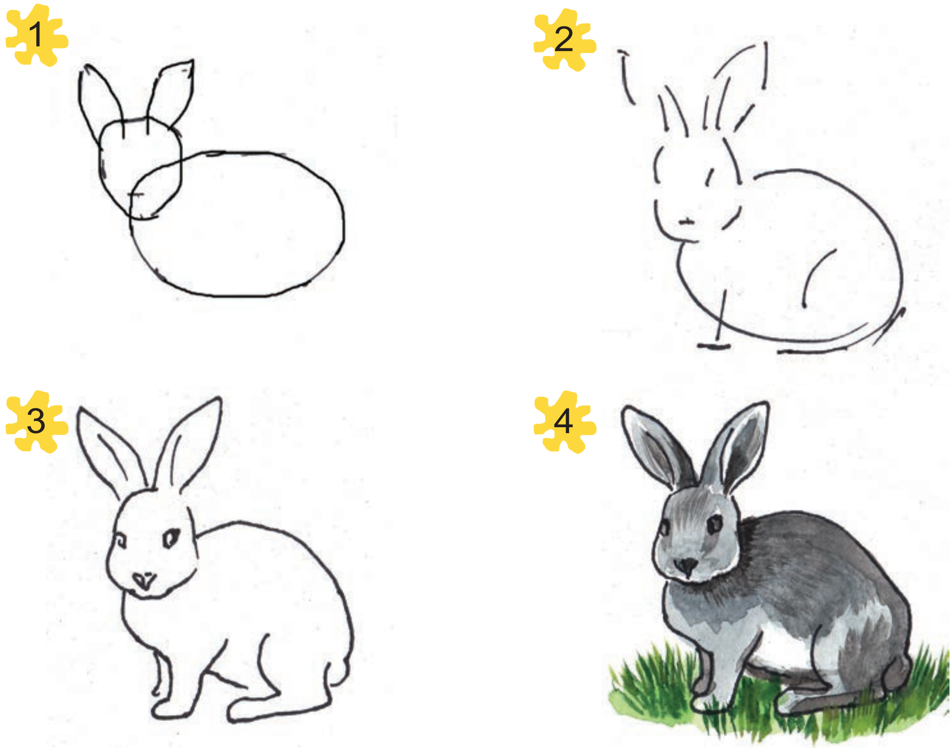

Дар мавзӯи «Боғи ҳайвонот» расм кор кунед.

1. Расми дар мавзӯи «Дар боғи ҳайвонот»-и дар синф коркардаатонро ба охир расонед.
2*. Дар бо иштироки дигар ҳайвонот мавзӯи «Дар боғи ҳайвоноҳо» композитсия кор кунед.

21 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «АФСОНАИ ДӮСТДОШТАИ МАН»

1

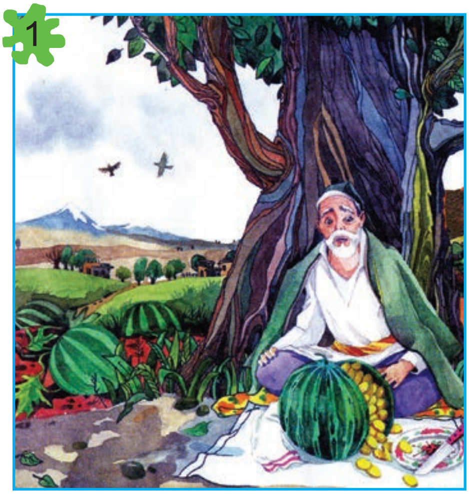

2

3

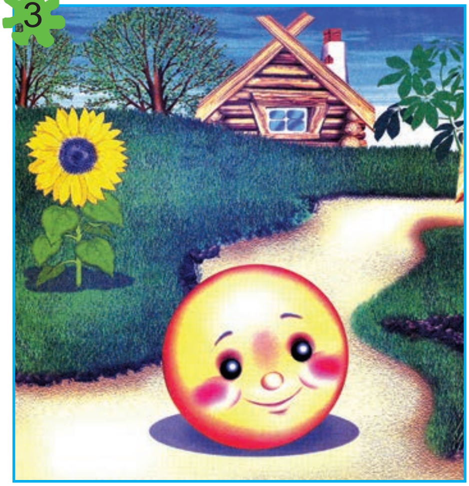

4

1. Дар расмҳои болоӣ қаҳрамонҳои кадом афсона тасвир шудаанд?
2. Мазмуни афсонаи ба худатон маъқулро нақл кунед?

Тарбузи тиллоӣ

Будааст, набудааст, дар замони қадим як деҳқони камбағал будааст. Як рӯз деҳқон замин шудгор карда истода будааст, ки як лаклаки ба осмон парида истода, ногоҳ ба замин афтидааст. Деҳқон лаклакро ба хонааш бурда, ба боли шикастаи он тахта баста, якчанд вақт онро парвариш кардааст. Лаклак сиҳат шуда парида рафтааст.

Як рӯз деҳқон чигит корида истода будааст, ки лаклак парида омада, ба ӯ се дона тухми тарбуз дода рафтааст. Деҳккон ин тухмҳоро бо чигит якҷоя коридааст. Пас аз гузашти вақт тарбуз ҳам бо чигит якҷоя сабзида бармодааст...

1. Афсонаро давом диҳед.
2. Дар мавзӯи «Тарбузи тиллоӣ» расм кор кунед.

Зинаҳои коркардани расм дар мавзӯи «Тарбузи тиллоӣ»

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

Коркарди тахминӣ бо қалам.

Ба охир расонидани тасвир бо қалам.

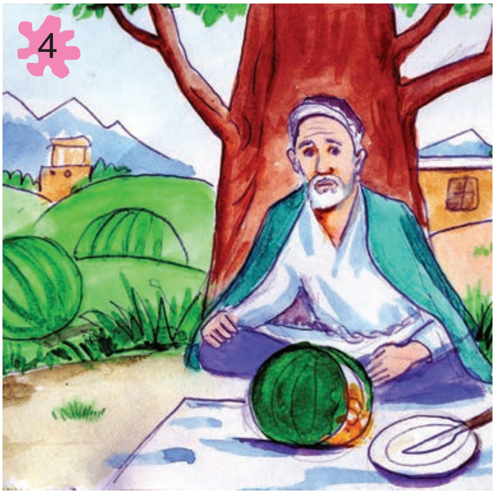

Ранг кардани тасвир.

Тасвир кардани ифодаҳои гуногуни рӯйи одамон.

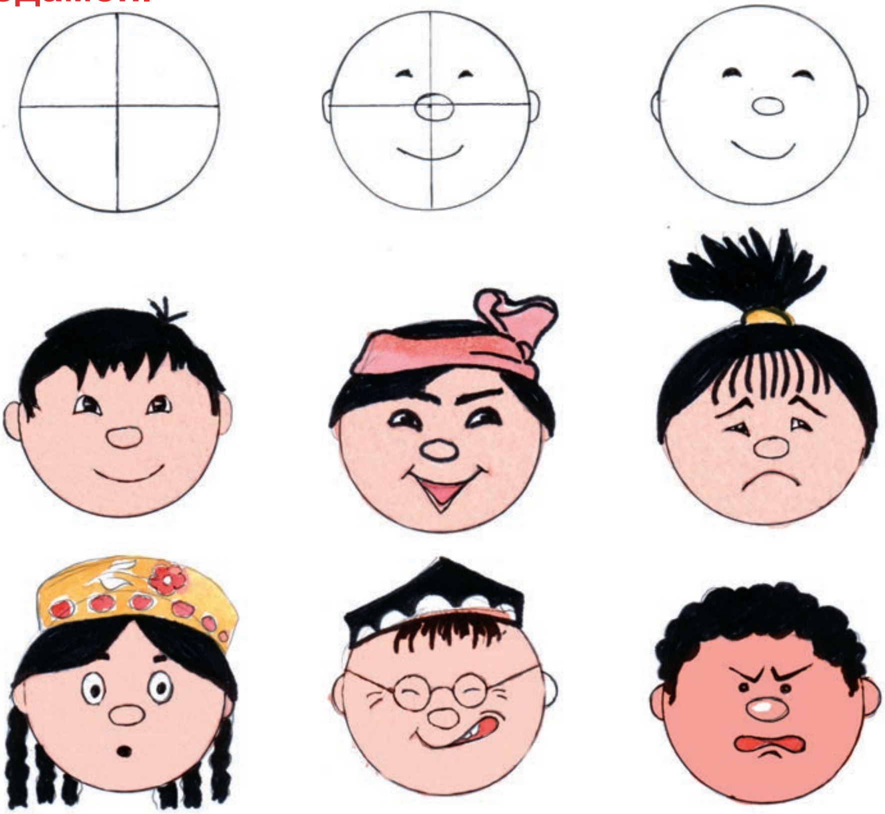

Дар мавзӯи «Афсонаи дӯстдоштаи ман» расм кор кунед.

1. Ба қаҳрамонҳои афсонаи феълу атвори мусбат ва манфӣ мисол оред.
2. Қаҳрамони феълу атвори манфӣ дошта чӣ гуна тасвир карда мешавад?

1. Расми дар мавзӯи «Афсонаи дӯстдоштаи ман»-и дар синф каркардаатонро ранг кунед.

2*. Ба ягон афсона иллюстратсия кор кунед.

22 КОРКАР НАТЮРМОРТ

Натюрмортҳои болоиро мушоҳида кунед ва ба саволҳои зерин ҷавоб диҳед.

1. Чаро ин расм натюрморт ном дорад?
2. Дар натюрморт чиҳо тасвир шудаанд?
3. Аз чӣ сабаб ин натюрморт дар коғаз на ба дарозӣ, балки ба бар тасвир шудааст?
4. Кадоме яке аз сето ҷисмҳои мазкур:
   а) Қадаш нисбат ба бараш дароз аст?
   б) Қадаш нисбат ба бараш кӯтоҳ аст?
   в) Қадаш ва бараш тахминан баробар будани аст?
5. Кадоме аз ин шаклҳои мазкур кулӯлашакланд?
6. Кадом ҷисм дар пеш истодааст? Кадоме дар қафо? Инро донистед?

7. Ба ҷисмҳо нури равшанӣ аз кадом тараф афтида? Инро чӣ хел муайян кардед?
8. Дар вақти тасвир кардани ҷисмҳо аз кадом рангҳо истифода бурдаанд?
9. Ҷойҳои соя ва равшании ҳар як ҷисмро муайян кунед. Барои тасвири онҳо аз рангҳо чӣ гуна истифода бурдаанд?
10. Ҷисмҳо дар болои чӣ истодаанд? Дар паси онҳо ҷи истодааст ва он чӣ хел тасвир карда шудааст?

Зинаҳои коркардани натюрморт.

Аввалан ҷисмҳоеро, ки ба натура кашидани он талаб карда шудааст, бо диққат мушоҳида карда мешавад. Дар давоми мушоҳида ба 10-то саволи болоӣ ҷавоб ёфта мешавад ва пас аз он ба коркардани расм оғоз карда мешавад.

1

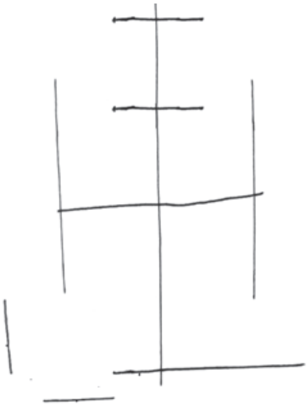

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

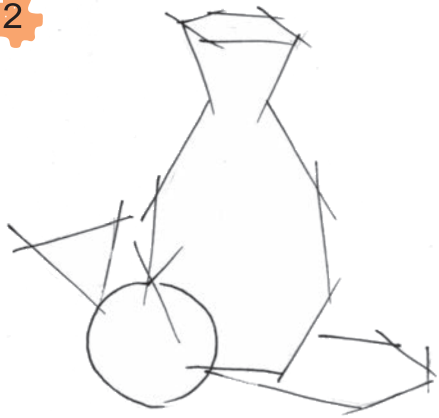

Коркарди тахминӣ бо қалам.

3

Ба охир расонидан тасвир бо қалам.

4

Ранг кардан (рангкунӣ ба мисли дарсҳои гузашта, дар 3 зина ба амал баровarда мешавад).

Натюрморти аз себ, нок ва кӯза иборат будаи дар болои миз ҷойгир карда шударо кор кунед. Дар вақти коркардани натюрморт ба усули «10-то савол»-и дар боло додашуда риоя кунед.

1. Пеш аз коркардани натюрморт аз кадом сабаб бо диққат мушоҳида кардан лозим аст?
2. Дар натиҷаи мушоҳида ба кадом саволҳо ҷавоб ёфта мешавад?
3. Ҷойгиршавии байни ҷисмҳо дар натюрморт то кадом дараҷа муҳим ба ҳисоб меравад?

1. Коркардани натюрморти «Себ, нок ва кӯза»-ро ба охир расонед.
2*. Дар хона 2 ва 3-то чизи ба худатон маъқулро бо тарзи қулай ҷойгир карда, натюрморт кор кунед.

23 КОРКАРДАНИ ҲАЙКАЛ ДАР АСОСИ АФСОНАИ «РӮБОҲ ВА ЛАКЛАК»

Порча аз афсонаи «Рӯбоҳ ва лаклак»

Як рӯзе лаклак рӯбоҳро ба зиёфат даъват кардааст. Рӯбоҳ ба хонаи лаклак омадааст. Лаклак оши суюқ пухта, ба кӯза андохта, дар миён мондааст:

— Канӣ, Рӯбоҳҷон, марҳамат гиред — гӯён Рӯбоҳро ба хӯрок даъват кардааст.

1. Давоми афсонаро гуфта диҳед.
2. Дар асоси афсонаи "Рӯбоҳ ва лаклак" Шумо чӣ гуна композитсияи ҳайкалҳоро сохта метавонистед? Онро шарҳ диҳед.

Зинаҳои коркардани ҳайкали Рӯбоҳ

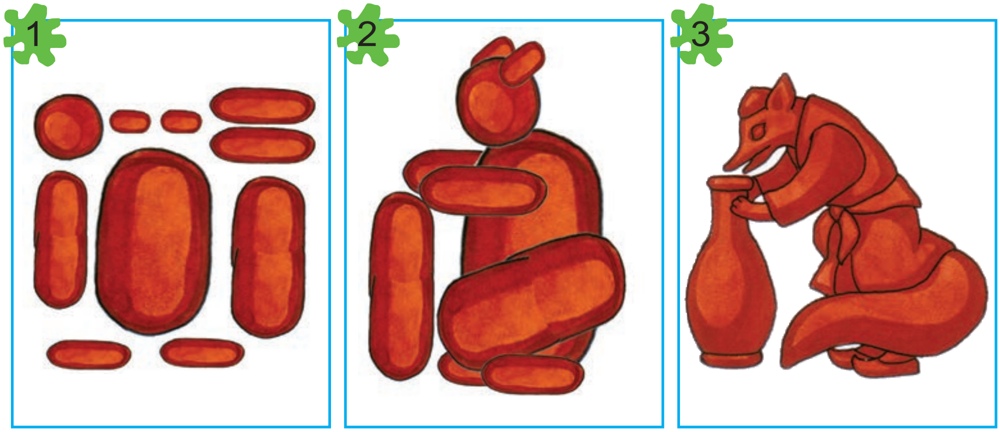

Зинаҳои коркардани ҳайкали Лаклак

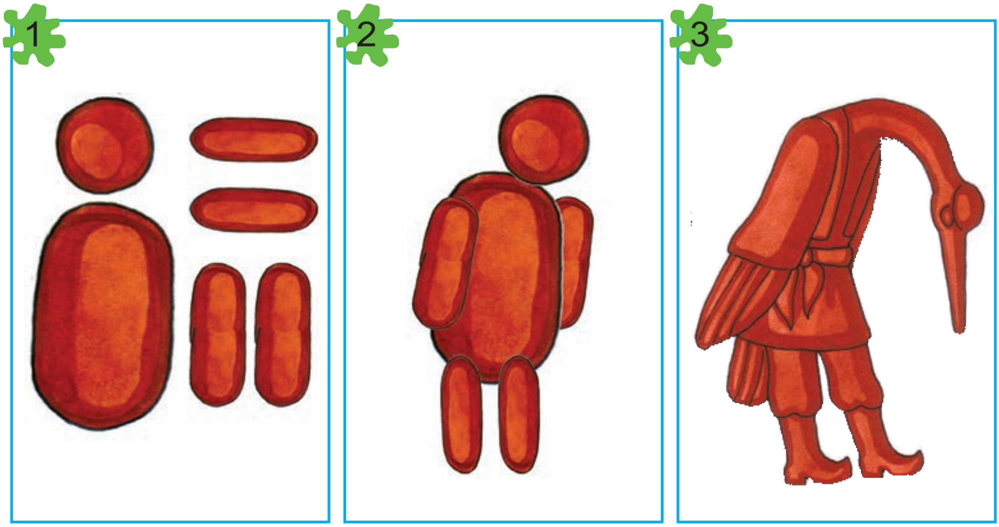

Бо усули болоӣ дар асоси афсонаи «Рӯбоҳ ва лаклак» ҳайкалчаҳо кор кунед.

Ҳайкалчаҳои коркардаатонро ба мисли композитсияи ҳайкалтарошии ҳамсоло ё ки дигар хел натон сохта ҷойгир кунед.

1. Композитсияи ҳайкал тарошӣ чист?
2. Расми дар он мазмуни ягон асар тасвир шударо, чӣ номанд?

1. Ҳайкалчаҳои рӯбоҳ ва турнаро дар ҳолатҳои гуногун ҷойгир карда, вазъиятҳои гуногуни афсонаро тасвир кунед ва ба онҳо ном диҳед.
2*. Ба афсонаи «Гург ва мерган» ҳайкали релефнок кор кунед.

24 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ "НАМУДИ СПОРТИ ДӮСТДОШТАИ МАН"

1. Дар бораи намудҳои спорти дар расм тасвиршуда нақл кунед.
2. Шумо бо кадом намуди спорт шуғл меварзед?
3. Кадоме аз намудҳои спорт ба шумо маъқул аст ва барои чӣ?

Спорт дар Ӯзбекистон

Дар Ӯзбекистон ба спорт эътибори калон дода истодаанд. Мақсади спорт дар баробари мустаҳкам кардани саломатӣ ва умуман ривоҷёбии ҷисмонӣ, дар мусобиқаҳои спортӣ ба натиҷаи баланд сазовор шундан ва ба даст овардани ғалаба аст. Дар мамлакат зиёда аз 50 намуди спорт оммавӣ шудааст.

Зинаҳои коркардани бачаи теннисбоз.

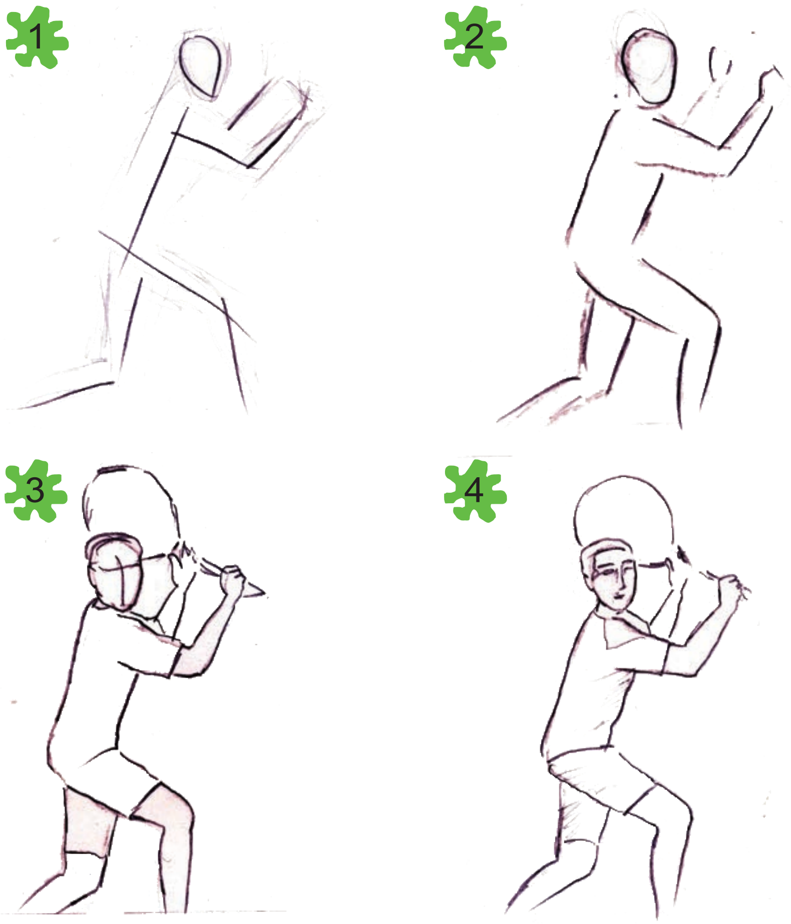

5

6

Расми бачаи теннисбозро кор кунед.

1. Аз спортчиёне, ки шарафи мамлакатамонро дар мусобиқаҳои байналхалқӣ муносиб ҳимоя кардаанд, киҳоро медонед?
2. Оё оиди спорти теннис кадом теннисчиёнамон ба натиҷаи баланд сазвор шуданашонро медонед?

1. Расми бачаи теннисбози дар синф коркардаатонро бо акварел ранг кунед.

2*. Расми намуди спорти ба худатон маъқул бударо кор кунед.

25 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «ГУЛҲОИ БАҲОР»

Аз омадани баҳор табиат низ бедор мешавад. Саҳро ва дарахтон ранги сабз мепӯшанд. Гулҳо шукуфта, ҳастӣ бо рангҳои гуногун ҷило медиҳанд.

У. Ахмедҷонова. *Шоми баҳор*.

1. Дар фасли баҳор меваҳои себ, зардолу ва гелос бо кадом ранг гул мекунанд?
2. Дар расмҳо баҳор бо кадом рангҳо тасвир шудааст?

Зинаҳои коркардани расми садбарг.

1

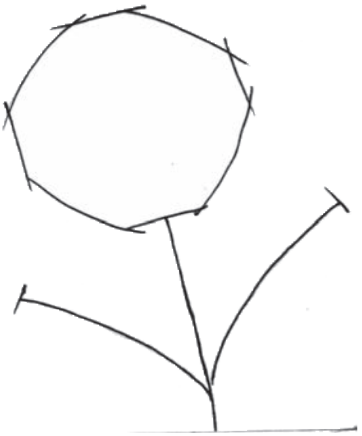

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

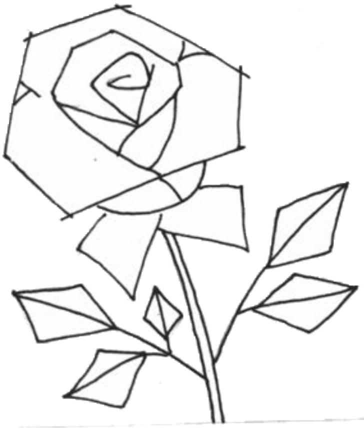

Коркарди тахминӣ бо қалам.

3

Ба охир расонидани тасвир бо қалам.

4

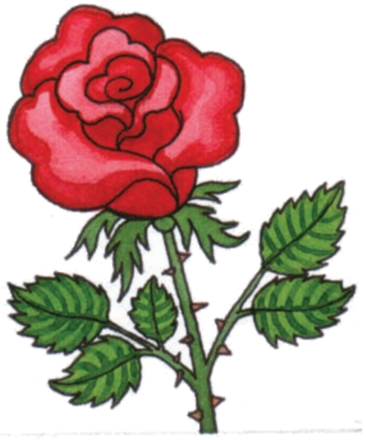

Коркард бо рангҳо.

Зинаҳои коркардани расми шохаи гулкардаи себ.

1

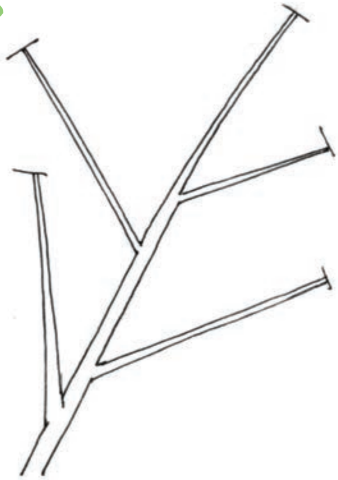

Ҷойгир кардани тасвир дар коғаз.

2

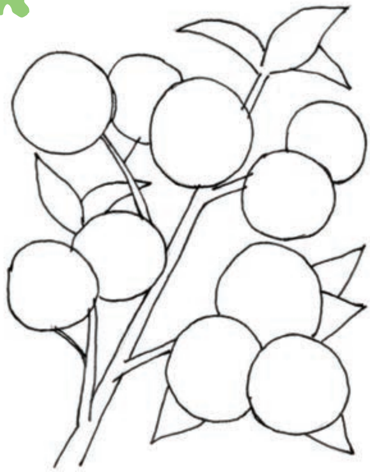

Коркарди тахминӣ бо қалам.

3

Ба охир расонидани тасвир бо қалам.

4

Коркард бо рангҳо.

Қутлуғ Башаров
(1925 — 2004)

«Нодирабегим».

Қутлуғ Башаров — рассоми халқии Ӯзбекистон, академики Академияи бадеии Ӯзбекистон, профессор. Ӯ дар жанрҳои портрет, манзара натюрморт, миниатюра ва таърихӣ эҷод кардааст. Асарҳои машҳури ӯ «Спитамен», «Алпомиш», «Ҷалолиддин Мангубердӣ», «Ибни Сино», «Амир Темур» ва ғайраҳо ном доранд.

8-то фаркро ёбед.

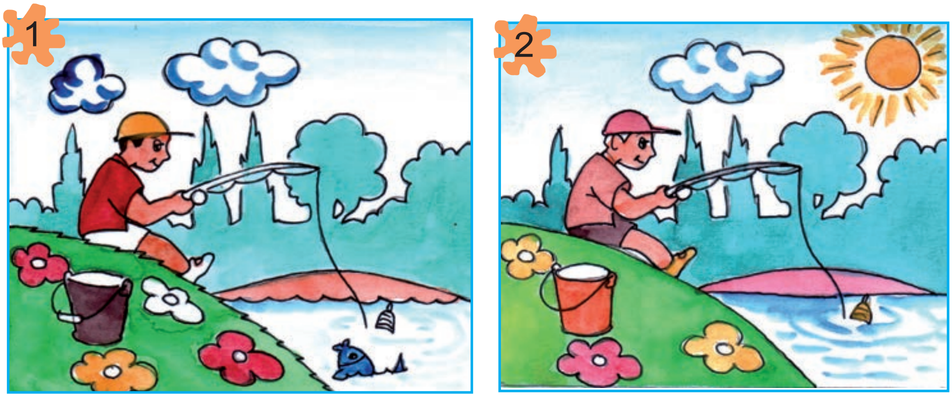

Дар мавзӯи «Гулҳои баҳор» расм кор кунед.

1. Ҳангоми хабар диҳандагони аввалини баҳор гуфтан, ба пеши чашматон чиҳо намоён мешавад?
2. Аз рӯи асари рассом У. Аҳмедҷонова «Баҳор» ҳикоя тартиб диҳед.

У. Аҳмедҷонова. *«Баҳор»*.

1. Расми дар мавзӯи «Гулҳои баҳор» кашидаатонро бо акварел ранг кунед.
2*. Дар мавзӯи «Намуди баҳоронаи кӯҳсор» расм кор кунед.

26 КОРКАРДАНИ ТАБРИКНОМАИ «ҶАШНИ НАВРӮЗ»

1. Ба расм ном гузоред ва аз рӯи он ҳикоя тартиб диҳед.
2. Наврӯзро бо кадом сабаб ҷашн мегирем?

Яке аз фазилатҳои хоси халқи мо чунини аст, ки дар рӯзи Наврӯз аз ҳоли ҳамдигар хабар гирифтан ва якдигарро табрику муборакбод гуфтан аст. Дар арафаи Наврӯз табрикоти калони дар ҷойҳои баланд овехташударо дар кӯчаҳо дучор шудан мумкин аст.

Инчунин табрикномаҳои зерини бо чунин суханҳои табрикӣ навиштаро ба наздиконатон дода метавонед ва ё аз онҳо мегиред.

Дар асоси намуна расми табрикномаи «Наврӯзатон муборак бод!»-ро кашед.

1. Ба сифати рамзҳои ҷашни Наврӯз чиҳоро гирифтан мумкин аст?
2. Композитсияи декоративӣ чист?

1. Табрикномаи «Наврӯзатон муборак бод!»-ро бо акварел ранг кунед. Бо ёрии маводҳои зери дастатон ороиш дода, композитсияи декоративӣ офаред.

2*. Барои газетаи деворӣ композитсияи декоративиро бо номи «Наврӯз» кор кунед.

27 ДАРСИ ФОСИЛАВИИ НАЗОРАТӢ

I. Саволҳои тест:

1. Ранги бунафшро нишон диҳед.

A

B

D

E

2. Кадом расм бо рангҳои хира коркарда шудааст?

A

B

D

E

3. Кӣ кадом расмро кор кардааст?

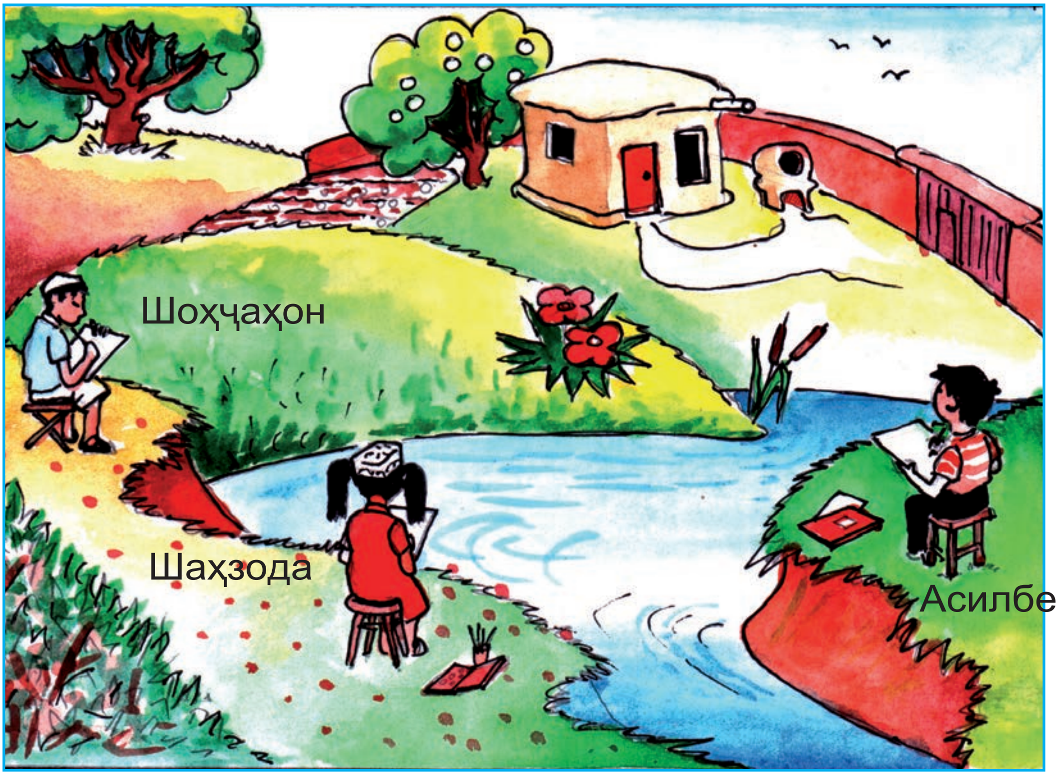

A

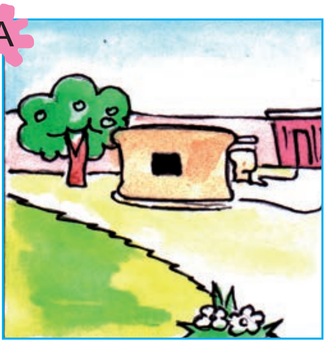

B

D

4. Расми поёнӣ ба кадом намуди санъати тасвирӣ тааллуқ дорад?

М. Тошмуродов. *Мунаввар*.

A Портрет. B Натюрморт. D Манзара E Графика.

5. Ба рангҳо номҳои мувофиқашонро гузоред.

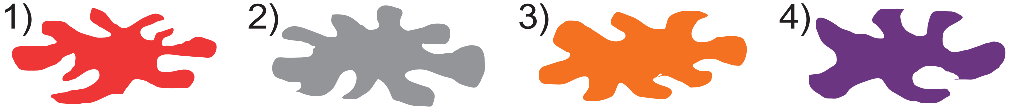

A Хокистарранг. B Бунафш. D Сурх. E Норанҷӣ.

II. Супориш.

Тақдимоти табрикномаи «Наврӯзатон муборак бод»-ро гузаронед.

ЧОРЯКИ IV

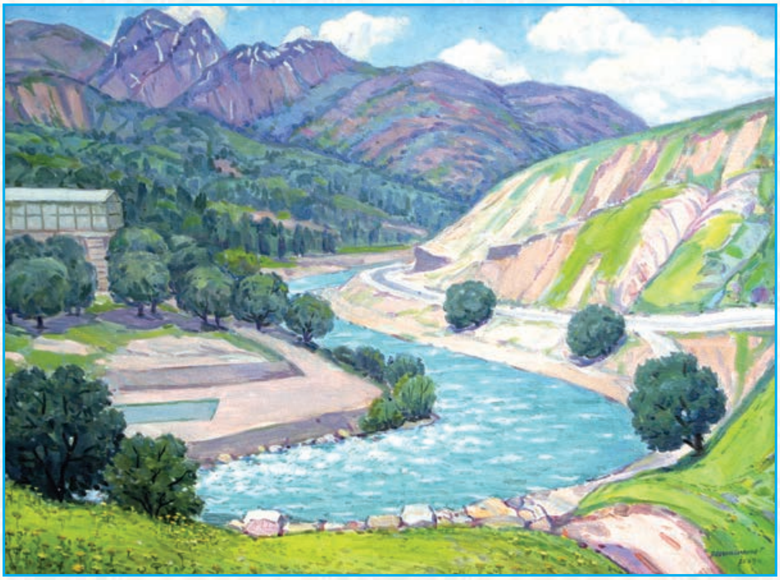

Шумо дар ин чоряк:

- Коркардани манзараи табиати кишварамонро давом медиҳед;
- Усулҳои коркардани нақши доиравиро дониста мегиред;
- Бо намунаҳои санъати амалии ороишӣ ва ёдгориҳои қадимии меъморӣ шинос мешавед;
- Коркардани композитсияи ҳайкал тароширо давом медиҳед.

28 КОРКАРДАНИ НАҚШИ ШАКЛИ ДОИРА

1

2

3

4

1. Дар нақшҳои доиравии дар боло нишондодашуда, аз кадом гулҳои ороишӣ истифода бурда шудааст?
2. Симметрияи нақшҳои шакли доиравиро мушоҳида кунед.

Зинаҳои коркардани нақшҳои доиравӣ.

1

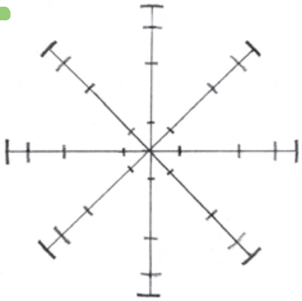

2

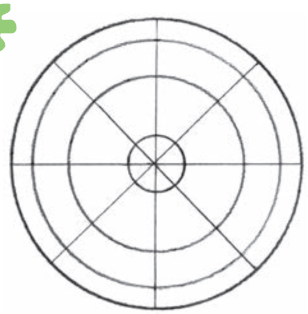

Тарҳ гирифта мешавад.

3

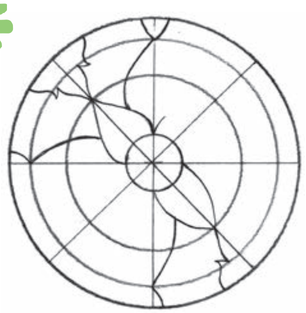

4

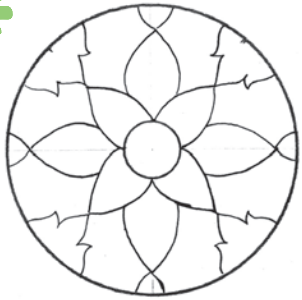

Гулҳои ороишӣ кашида мешавад.

5

6

Ранг карда мешавад.

Аз рӯи тарҳ ва гулҳои ороишии додашуда нақши доиравӣ кор кунед.

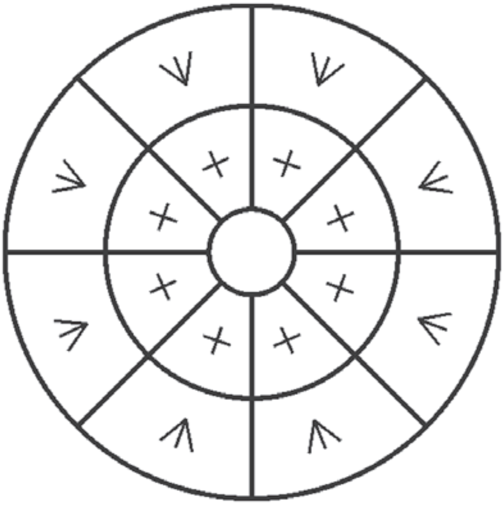

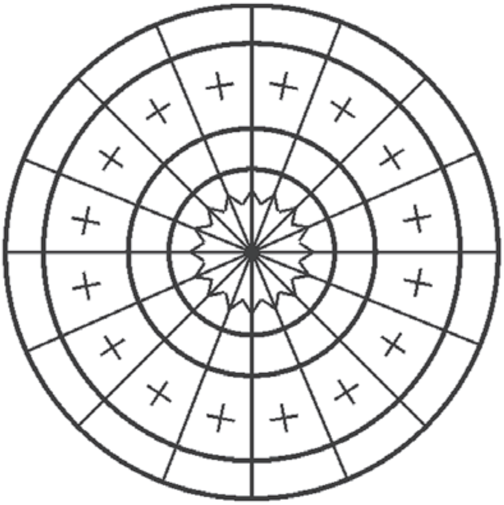

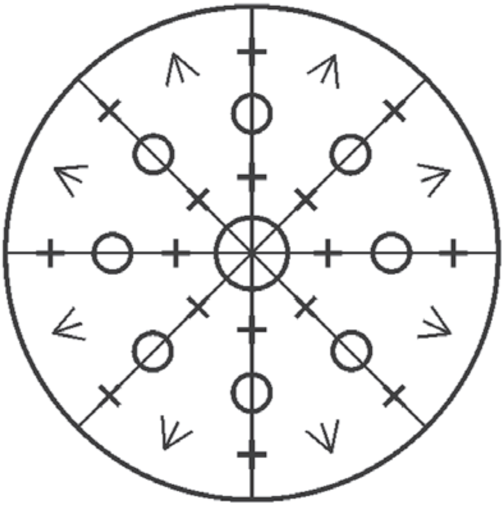

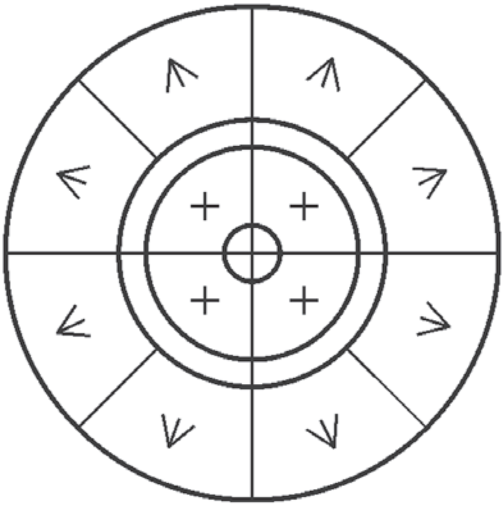

1. Зинаҳои коркардани нақши доиравиро гуфта диҳед.
2. Дар нақши доиравӣ истифода бурдани рангҳои контрастро фаҳмонда диҳед.

1. Коркардани нақши доиравии дар синф саркардаатонро ба охир расонед.

2*. Ба лаъличаи бегул бо ёрии акварел ё гуаш нақш кор кунед.

Нақш дар шифти гумбази бинои Музейи давлатии таърихи Темуриён.

Илҳомов Анвар (соли 1946 таваллуд шудааст) — наққош, арбоби хизматнишондодаи санъати Ўзбекистон аст. Ў барои ороиши қасрҳои «Истиқлол», «Туркистон», Музейи давлатии таърихи Темуриён, маҷмўаҳои Имом Бухорӣ ва Аҳмад Фарғонӣ иштирок кардааст.

КУЛОЛӢ. АЗ ЛОЙ СОХТАНИ ЛАГАНД

1. Дар бораи санъати кулолӣ чӣ медонед?
2. Ҳангоми орои додани чизҳои болоӣ аз кадом ороишҳо истифода бурда шуданашро муайян кунед.

Зинаҳои сохтани чизҳои саволин аз лой.

1

Аз хоки махсус лой тайёр карда мешавад.

2

Ба лой шакл дода мешавад.

3

Ба ашё ранг ва ороиш дода мешавад.

4

Дар печи махсуси электрикӣ хушк карда мешавад.

Кулолӣ — яке аз намудҳои санъати қадима мебошад.

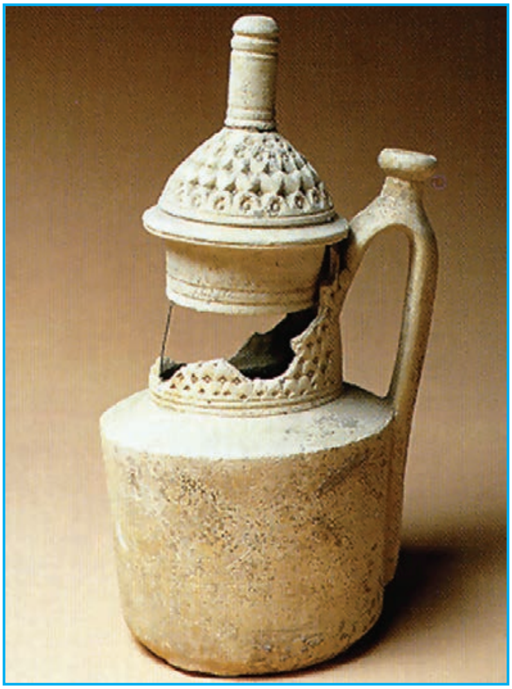

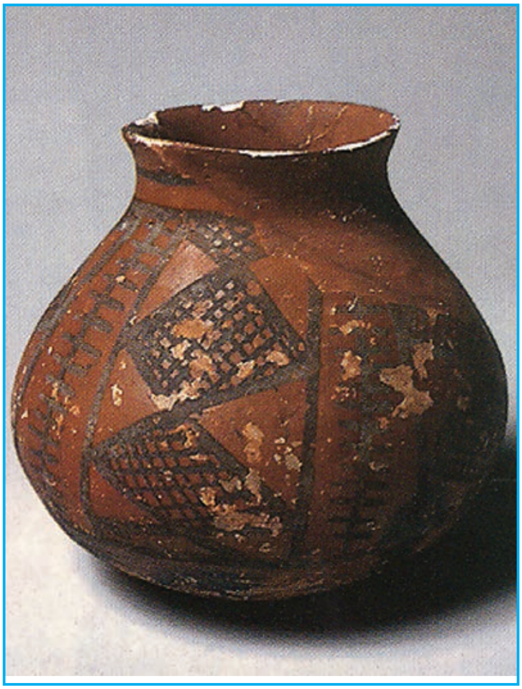

Кулолӣ

Кулолӣ яке аз намуди ҳунармандӣ буда, аз лой пиёла, коса, кӯза, лаганд, хум ва бозичаҳои гуногун тайёр карда мешавад. Асбоби асосии кулол чарх мебошад. Чизҳо хушк карда шуда, ба хумдон пухта мешавад. Кулолӣ дар бисёр шаҳрҳои республикаамон Фарғона, Бухоро, Самарқанд, Хоразм ва Тошканд хеле васеъ ривоҷ ёфтааст. Устоҳои халқ бештар дар баробари тайёр кардани зарфҳо ба онҳо низ бо диди баланд ороиш медиҳанд. Чизҳои кулолӣ бо пухтагӣ, хушрӯгӣ, нафисӣ ва нақшҳои зебояш диққатро ҷалб мекунад. Ин навъи санъат аз авлод ба авлод гузашта меояд.

Маҳсулот ҳои кулолон тайёр карда.

Ашёҳои аз ҷониби омӯзгор интихоб-кардашудаи рӯзгорро аз лой созед. Ба ашё бо кадом ороишҳо коркарданатонро ба коғаз тахминӣ кашед.

1. Зинаҳои сохтани ашёи сафолинро гуфта диҳед.
2. Дар хонаатон Шумо аз кадом ашёҳои сафолин истифода мебаред? Сифат ва афзалияти онҳо дар чист?
3. Ҳикояи поёнии «Кулол»-ро хонед ва ба меҳнати кулол баҳо диҳед.

Кулол

Раҳимбоборо чун устои кулолгар ҳама таърифи мекунанд. Кӯзаҳо, лаганду табақҳо ва гулдонҳои бобо сохта чунон нафису зебоянд, ки бинандаҳо ҳавас мекунанд.

Раҳимбобо шогирдони зиёде дорад. Онҳо аз устоди худ сири кулолиро омӯхтаанд. Ба маҳсулоти тайёр гулҳо кашида, оро додан низ санъат аст. Зарфҳое, ки бо роҳбарии Раҳимбобо тайёр карда шудаанд, аз ҷониби халқ бо ҳавас харид карда мешавад.

1. Сохтани ашёи сафолини, ки дар синф сар-кардаатонро, ба охир расонед, хушк кунед ва ба он ороиши ҳархела диҳед.

2*. Намунаҳои санъати кулолии кишварамонро пайдо кунед. Сифати онҳо ва чӣ гуна ороиш ёфтани онҳоро муайян кунед.

31 КОРКАРДАНИ РАСМ ДАР МАВЗӮИ «ШОМГАҲ»

Маълум аст, ки рангҳо аз тобиши нури равшанӣ ҳосил мешаванд. Аз ҳамин сабаб ҳам, ранги чизҳо рӯзона дар вақти нурафшонии Офтоб ва шом вақти фурӯ рафтани он ҳар хел мешавад. Рассомон як манзараро дар вақтҳои гуногуни рӯз кашиданро ва бо ҷилои ҳақиқиашон ранг кардани онҳоро дӯст медоранд.

1. Дар фотосурат кадом вақти рӯз тасвир шудааст? Онҳо аз ҳамдигар чӣ хел фарқ мекунанд?

Асари бо номи "Хева"-и Б.Анназаровро мушоҳида кунед ва мазмуни онро нақл кунед.

Б. Анназаров. *Хева.*

Аз байни рангҳои зерин номҳои нави рангҳои омӯхта шавандаро муайян кунед ва онҳоро дар ёд доред.

Сурх.	Зард.	Кабуд.
Бунафш.	Қирмизӣ.	Ҷигарранг.
Норанҷӣ.	Норанҷӣ.	Пуштӣ.
Маллаplease	Ҳаворанг.	Қаҳвaӣ.
Бунафшранг.	Сурхчатоб.	Гулобӣ.
Сафед.	Сиёҳ.	Сабзи паст.
Сабз.	Хокистарранг.	

Ба кадоме аз расмҳои поёнӣ шомгаҳ тасвир шудааст? Ба расмҳо аз кадом рангҳо истифода бурда шуданашон эътибор диҳед.

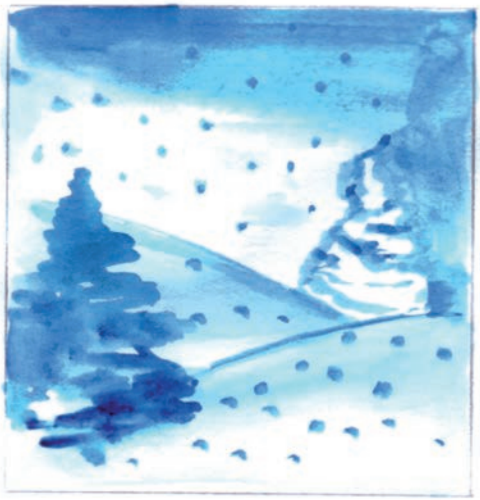

Дар асоси таассуротҳои худ дар мавзӯи «Шомгаҳ» расм кор кунед.

1. Дар бораи расмҳои дар саҳифаи 128-ум буда ҳикоя карда диҳед.
2. Сабабҳои дар расм истифода шудани ин гуна рангҳоро гӯед.

1. Коркардани расмро дар мазӯи «Шомгаҳ» ба охир расонед.
2*. Рангҳои дар саҳифаи 127-ум истифода-шударо ба хотир гиред ва номи онҳоро аз ёд кунедаз ёд кунед.

Асари "Наҳри полвон"-и Б.Рӯзметовро мушоҳида кунед ва ба он баҳо диҳед.

Б. Рӯзметов. *Наҳри Полвон*.

32

КОРКАРДАНИ ҲАЙКАЛ ДАР МАВЗӮИ «ТАМОШОИ СИРК»

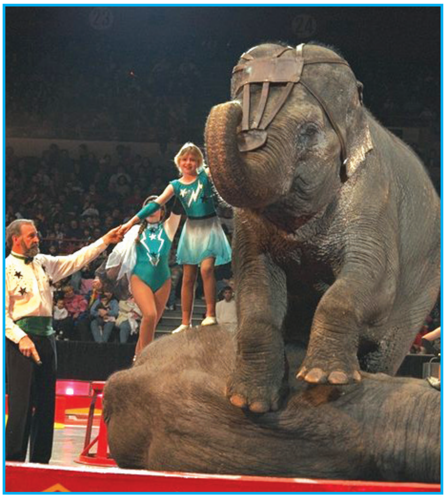

1. Дар расмҳо кадом тамошоҳоро дида истодаед?
2. Дар сирк боз чӣ гуна тамошоҳоро дидаед?

Зинаҳои коркардтани ҳайкали сиркбоз (ҳайвономӯзанда).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Зинаҳои коркардани ҳайкали паланг.

1

2

3
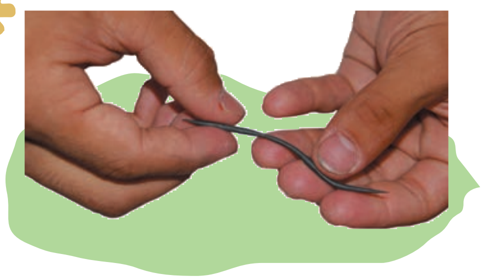

4

5

6

7

8

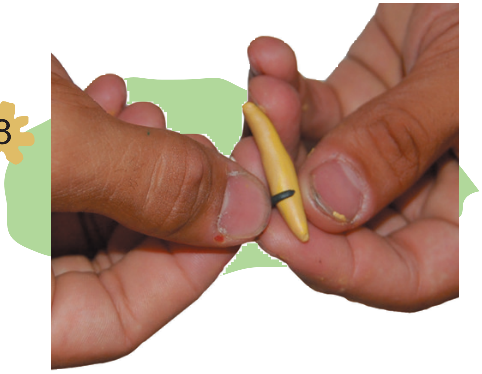

9

10

Аз намунаҳои додашуда истифода бурда, композитсияи ҳайкалтарошии бо номи «Тамошои сирк»-ро тартиб диҳед.

1. Композитсияи ҳайкалтарошӣ чист?
2. Аз ҳайкалҳои сохтаатон боз композитсияҳои дигар созед ва ба онҳо ном гузоред.

1. Композитсияи ҳайкалтарошии «Тамошои сирк»-ро ба охир расонед.

2*. Дар мавзӯи «Тамошои сирк» боз дигар композитсияи ҳайкалтарошӣ кор кунед.

КИШВАРИ ҶОНОҶОН
(ДАРСИ НАЗОРАТИИ ҶАМЪБАСТӢ)

И. Отабоев. *Сӯқоқ.*

А. Волков. *Манзараи деҳа.*

Ю. Елизаров. *Тирамоҳ*.

Е. Бозоров. *Манзараи Оқтош*.

Расмҳои болоиро мушоҳида кунед. Дар ҳақиқат кишвари зебо дорем. Ҳусни онро шоирон дар шеърҳои пурмазмунашон васф мекунанд, ҳофизон бо сурудаҳояшон таъриф мекунанд, рассомон бошанд, бо ёрии рангҳои гуногун тасвир мекунанд.

II. Саволҳои тест:

1. Дар кадом қатор рангҳои асосӣ дода шудааст?

2. Кадом нақш ду гули ороишӣ дорад?

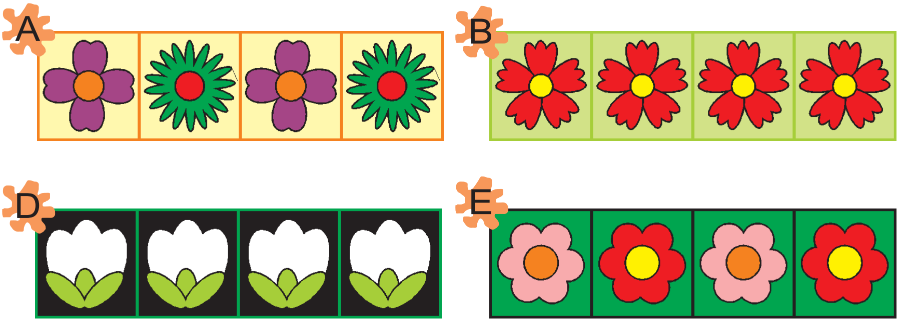

3. Кадом ҷуфти рангҳо контраст нестанд?

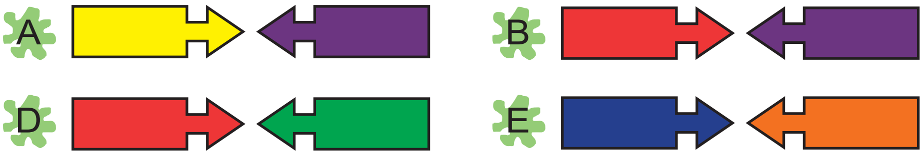

4. Фони кадом нақш ва ранги гули ороишӣ дуруст интихоб нашудаанд?

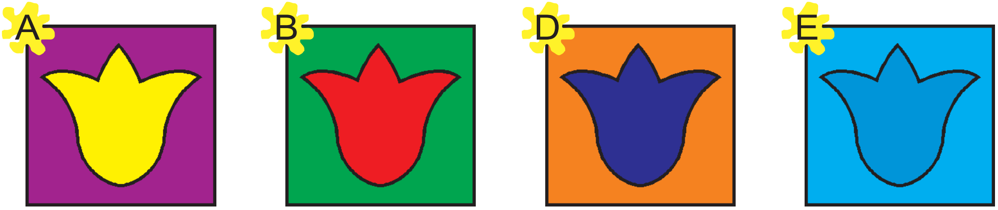

5. Дар кадом расм ҳайкали релефнок тасвир шудааст?

A

B

D

E

6. Асарҳои санъати тасвирии дар поён тасвиршударо мушоҳида карда, ба ҳар яки онҳо номи мувофиқ гузоред.

A

B
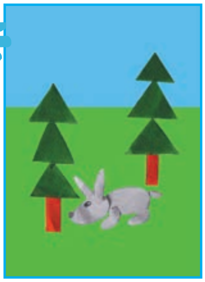

D

E

1. Аппликатсия.
2. Манзара.
3. Ҳайкал.
4. Нақши чоркунҷа.

7. Дар вақти тасвир кардани манзараи чӯл асосан аз кадом рангҳо истифода мебаранд?

A Рангҳои равшан.

B Рангҳои асосӣ.

D Рангҳои хира.

E Рангҳои контраст.

8. Дар расмҳо кадом қаҳрамонҳои мултфилм тасвир шудаанд?

A
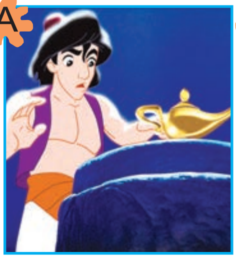

B
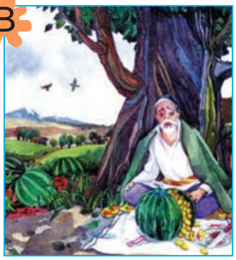

D

E

1. Тарбузи тиллоӣ
2. Чароғи сеҳрноки Оловаддин.
3. Гурбаи шамъбардор.
4. Ҳоло, ту-мӣ ист

9. Ранги нилгунро нишон диҳед.

A B

D E

10. Кадом расм фақат бо рангҳои равшан тасвир шудаанд?

A

B

D

E

II. Супориш

Донишомӯзи азиз, дар охири сол дар бораи табиати кишварамон расм кашида бинед. Барои иҷро кардани он тамоми дониш ва маҳорати аз дарси "Санъати тасвирӣ"-и дар синфи 3-юм омӯхтаатонро ба кор баред.

М У Н Д А Р И Ч А

Тайёр кардани ҷой барои расм коркардан ва муайян намудани андозаи ашё... 4

ЧОРЯКИ I

1. Коркардани расм дар мавзӯи «Ӯзбекистон — Ватани ман».. 6
2. Кор кардани расм дар мавзӯи «Тобистон ҳуб гузашт» 9
3. Ҷилои рангҳо дар матои атлас............................ 13
4. Коркарди нақши рахаш пайваста (роҳшакл) 19
5. Коркардани расми меваҳо 26
6. Ҳайкалтарошӣ (пайкарасозӣ) 30
7. Кор кардани нақш дар шакли чоркунҷа............. 34
8. Коркардани расм дар мавзӯи «Тирамоҳи кӯҳ»... 40
9. Дарси фосилавии назоратӣ 45

ЧОРЯКИ II

10. Коркардани тасвири ҷонварон аз материалҳо (маводҳо)-и табий (аппликатся)...... 48

11–12. Кор кардани расм дар мавзӯи «Тирамоҳи бевақт».. 54

13. Коркардани расм дар асоси масали «Сангпушт ва каждум» 59
14. Коркардани ҳайкал дар мавзӯи «Насриддин Афандӣ» 63

15. Коркардани расм дар мавзӯи «Бачаи дорбоз» 67
16. Коркардани расм дар мавзӯи «Зимистон дар кишвари мо» 71
17. Дарси фосилавии назоратӣ 75

ЧОРЯКИ III

18. Кор кардани расм дар мавзӯи «Бозиҳои зимистона» 78
19. Кор кардани нақши меъморӣ 82
20. Коркардани расм дар мавзӯи «Боғи ҳайвонот» 86
21. Коркардани расм дар мавзӯи «Афсонаи дӯстдоштаи ман» 91
22. Коркардани натюрморт 95
23. Коркардани ҳайкал дар асоси афсонаи «Рӯбоҳ ва лаклак» 98
24. Коркардани расм дар мавзӯи «Намуди спорти дӯстдоштаи ман» 101
25. Коркардани расм дар мавзӯи «Гулҳои баҳори» 104
26. Коркардани табрикномаи «Ҷашни Наврӯз» 109
27. Дарси фосилавии назоратӣ 112

ЧОРЯКИ IV

28. Коркардани нақши доиравӣ 116
29–30. Кулолӣ. Аз лой сохтани лаганд 120
31. Коркардани расм дар мавзӯи «Шомгаҳ» 125
32. Коркардани ҳайкал дар мавзӯи «Тамошои сирк» 130
33–34. Кишвари ҷоноҷон (дарси-назоратии ҷамъбастӣ) 136

MUYASSAR ISOQOVA, RAHIM HASANOV,
BAHODIR HAYDAROV, ASQARALI SULAYMONOV,
SAODAT JUMANIYOZOVA, BOBIR AZIMOV

TASVIRIY SAN'AT

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining
3- sinfi uchun darslik
(Tojik tilida)

Toshkent — «Yangiyo'l poligraf servis» — 2014

Мутарҷимон: А. Тоҳириён, Ҷ. Эшонкулов

Муҳаррир — Э. Турдиқулов

Муҳаррири техникӣ — М. Рискиев

Рассом — Б. Абдиров

Ҳайкалтарошон: — А. Раҳимов, Ҷ. Абдуваҳҳобов

Original-maketdan bosishga ruxsat etildi ________. Bichimi 70x90 1/16. «Arial» garniturasi. Ofset bosma usulda bosildi. Shartli bosma tabog'i 9,0. Nashr bosma tabog'i _____. Nusxasi _____. Buyurtma N_____.

«Yangiyo'l poligraf servis» MCHJ bosmaxonasida bosildi.
Toshkent vil, Yangiyo'l tum., Samarqand ko'chasi, 44.

85.103
T25

Tasviriy san'at: Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3- sinfi uchun darslik / M. Isoqova, R. Hasanov, B. Haydarov, A. Sulaymonov, S. Jumaniyozova, B. Azimov. — T.: «Yangiyo'l poligraf services», 2014 – 144 b.

I. Isoqova, Muyassar.

BBK 85.103ya71

Ҷадвали нишондиҳандаи ҳолати китоби дарсии ба иҷора додашуда

№	Ному насаби донишомӯз	Соли хониш	Ҳолати китоб ҳангоми гирифтан	Имзои раҳбари синф	Ҳолати китоби ҳонгоми супоридан	Имзои раҳбари синф
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

Ҷадвали болоӣ аз тарафи раҳбари синф ҳангоми ба иҷора додан ва дар охири соли хониш дар вақти бозгирифтан аз рӯи меъёрҳои зерин баҳо дода мешавад:

Нав	Ҳолати китоб ҳангоми бори аввал супоридан.
Хуб	Муқова бутун, аз қисми асосии китоб ҷудо нашудааст. Ҳамаи варақҳо дар ҷояш, надарридаанд, дар саҳифаҳо хатҳо ва навиштаҷот нестанд.
Қаноатбахш	Муқова афсурда шудааст, то андозе хатҳо пайдо шудаанд, канораҳои китоб хӯрда шудаанд, муқова аз қисми асосии китоб ҷудо шудааст, аз ҷониби истифодабаранда ба тарзи қаноатбахш таъмир шудааст. Варақҳои ҷудо шуда ё аз ҳам каноррафта аз сари нав ҷо ба ҷо шудаанд, дар баъзе саҳифаҳо хатҳо кашида шудаанд.
Ғайри-қаноатбахш	Дар муқова хатҳо пайдо шудаанд, муқова даридааст, аз қисми асосӣ канда шудааст ё ки тамоман нест, ба таври ғайриқаноатбахш таъмир шудааст. Варақҳо даридаанд, камбудии миқдорӣ доранд, дар онҳо хатҳо пайдо шудаанд ранголуд гаштаанд. Китоби дарсиро аз нав барқарор сохтан имконнопазир аст.